

TNO-rapport

School & Sport Speciaal

Sport- en beweegactiviteiten
voor en *door* leerlingen
uit het speciaal onderwijs

TNO Kwaliteit van Leven

S.I. de Vries
M.J.M. van Duijnhoven
W.T.M. Ooijendijk
M. Hopman-Rock

TNO-rapport

TNO Kwaliteit van Leven

School & Sport Speciaal

Sport- en beweegactiviteiten voor en *door* leerlingen uit het speciaal onderwijs

TNO Kwaliteit van Leven stelt zich tot doel om via vernieuwend, toegepast onderzoek en advisering een bijdrage te leveren aan het waarborgen en verbeteren van gezondheid en menselijk functioneren. Samen met partners en klanten ontwikkelen wij nieuwe interventies en oplossingen, gebaseerd op verworven inzichten in de determinanten van gezondheid en menselijk functioneren.

Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek TNO

Rapport opgesteld door TNO Kwaliteit van Leven

Auteurs: S.I. de Vries
M.J.M. van Duijnhoven
W.T.M. Ooijendijk
M. Hopman-Rock

Aantal pagina's	91
Aantal bijlagen	2
Opdrachtgever	NebasNsg
Projectnaam	School & Sport Speciaal
Projectnummer	011.70009/01.01

Oktober 2005

TNO-rapport
KvL/B&G/2005.114

TNO Kwaliteit van Leven
Jeugd, Preventie en Beweging
Gortergebouw: Wassenaarseweg 56
Postbus 2215
2301 CE Leiden

Telefoon 071 518 18 18
Fax 071 518 19 20

ISBN 90-5986-173-6

Het kwaliteitssysteem van TNO Kwaliteit van Leven voldoet aan ISO 9001.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor onderzoeksopdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst. Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

© 2005 TNO Kwaliteit van Leven

Samenvatting

Achtergrond

Voldoende lichamelijke activiteit tijdens de jeugd heeft vele positieve korte en lange termijn effecten op het lichamelijk, psychisch en sociaal welzijn. Voor jeugdigen met een beperking is lichamelijke activiteit echter niet zo vanzelfsprekend als voor hun leeftijdsgenootjes zonder beperking.

NebasNsg wil deze situatie verbeteren en jeugdigen met een beperking de mogelijkheid bieden deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten op school en in de vrije tijd. TNO Kwaliteit van Leven is door NebasNsg gevraagd dit initiatief te ondersteunen met onderzoek. Voordat er gestart kan worden met het uitbreiden van sport- en bewegingsstimuleringsprojecten in het speciaal onderwijs is het noodzakelijk meer inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken. Hoe ziet het huidige sport- en beweegaanbod voor jeugdigen met een beperking eruit? Hoe lichamelijk actief zijn jeugdigen met een beperking? Waar liggen kansen en welke mogelijkheden kunnen worden aangegrepen?

Opzet en uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek bestond uit vier fasen, te weten een literatuur- en bronnenonderzoek, expert interviews, een Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs en een schriftelijke enquête onder leerlingen uit het speciaal onderwijs. De resultaten van de eerste twee fasen van het onderzoek staan beschreven in het rapport van Kobes en De Vries (2004). In het huidige rapport wordt verslag gedaan van de andere twee fasen.

In november 2004 zijn 625 scholen uit het speciaal onderwijs aangeschreven en is hen gevraagd een Internet enquête in te vullen. De schriftelijke enquête is in april 2005 onder 540 leerlingen uit het speciaal onderwijs verspreid.

Sport- en beweegactiviteiten voor leerlingen uit het speciaal onderwijs

De scholen die hebben meegewerkt aan het onderzoek (n = 164) geven gemiddeld twee lessen bewegingsonderwijs per week aan hun leerlingen. Er wordt in relatief kleine groepen gegymd (gemiddelde groepsgrootte: 13 kinderen). Het sport- en beweegaanbod tijdens de lessen bewegingsonderwijs is zeer breed. De beweegvormen die het meest worden aangeboden zijn: voetbal, basketbal, honkbal/ softbal/ slagbal, hockey, turnen, atletiek, badminton, stoeispelen (judo), volleybal en korfbal. Momenteel biedt 29% van de scholen naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan. Zij doen dit veelal in de vorm van een sportdag of een toernooi. De helft van die scholen (13%) biedt structureel naschoolse sportcursussen aan hun leerlingen aan. Meer dan de helft van de scholen zou meer sport- en beweegactiviteiten aan willen bieden aan hun leerlingen. Zij zouden vooral meer activiteiten aan willen bieden op het gebied van dansen, zelfverdediging, stoeispelen (judo), fitness, basketbal en voetbal. De drie

voornaamste redenen om geen of niet meer naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan te bieden zijn het vervoer van de leerlingen, een gebrek aan geld en een gebrek aan personeel. Minder dan de helft van de scholen werkt samen met andere organisaties op sport- en beweeggebied. De scholen die samenwerken doen dit met name met de gemeente, andere scholen en reguliere sportverenigingen.

Sport- en beweegactiviteiten door leerlingen uit het speciaal onderwijs

Bijna tweehonderd leerlingen uit het speciaal onderwijs hebben de schriftelijke enquête ingevuld. Als de tijd die besteed wordt aan buiten spelen, transport van en naar school, sport- en beweegactiviteiten op school en sporten bij elkaar opgeteld wordt, dan blijkt dat 60% van de leerlingen zeven dagen per week tenminste 60 minuten per dag matig intensief lichamelijk actief is.

Zes op de tien leerlingen uit het speciaal onderwijs doen wel eens aan sport, veelal bij een reguliere sportvereniging. Zwemmen, paardrijden en voetbal zijn sporten die zeer frequent genoemd worden onder leerlingen die aan sport doen, maar ook leerlingen die nog niet sporten blijken interesse te hebben voor deze 'normale' sporten.

Bijna de helft van de leerlingen die sporten, ervaart problemen of barrières tijdens het sporten. Communicatie en een snel optredende vermoeidheid zijn de knelpunten die het meest frequent worden genoemd.

Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan:

- De samenwerking tussen scholen uit het speciaal onderwijs en andere organisaties die zich op sporten en bewegen richten dient te worden bevorderd.
- De lessen bewegingsonderwijs kunnen beter afgestemd worden op het halen van de Nederlandse Norm Gezond Bewegen.
- Het is belangrijk ouders te betrekken bij School & Sport Speciaal projecten.
- Het is belangrijk reguliere sportverenigingen bekend te maken met de doelgroep jeugdigen met een visuele, auditieve, lichamelijke of verstandelijke beperking, jeugdigen die (zeer) moeilijk leren en jeugdigen met een chronische aandoening en hen instructies te geven ten aanzien van de begeleiding van deze groep.
- School & Sport Speciaal projecten dienen aan te sluiten bij de wensen en behoeften van leerlingen uit het speciaal onderwijs.
- Aansluiting van School & Sport Speciaal projecten op het lokale sport- en beweegaanbod bevordert de doorstroom naar (reguliere) sportverenigingen.
- De mogelijkheden om naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan te bieden dienen te worden verbeterd om de doelstelling zoals omschreven in de nota 'Tijd voor sport; bewegen, meedoen, presteren' te bereiken. In 2010 zou op 90% van de scholen elke leerling dagelijks moeten kunnen sporten binnen en buiten de schooluren.
- Het is belangrijk ontwikkelingen op het gebied van sporten en bewegen te monitoren en het effect van stimuleringsmaatregelen te evalueren.

Voorwoord

In Nederland is er sprake van een groei van het aantal kinderen met overgewicht en obesitas. In de discussie over overgewicht wordt steeds vaker gewezen op het gebrek aan beweging bij de jeugd. Er wordt door jeugdigen steeds meer tijd voor de televisie of achter de computer doorgebracht. De indruk bestaat daarnaast dat er minder buiten wordt gespeeld en dat kinderen steeds vaker met de auto naar school worden gebracht. In hoeverre dat ook geldt voor jeugdigen met een beperking is vooralsnog onbekend.

De Nederlandse sportorganisatie voor mensen met een beperking, NebasNsg, stelt in haar visie dat iedereen, ook mensen met een beperking, de mogelijkheid moet krijgen om te sporten. Met het project 'School & Sport Speciaal' wil NebasNsg jeugdigen met een beperking de mogelijkheid bieden deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten op school en in de vrije tijd. Echter voordat er gestart kan worden met het uitbreiden van sport- en bewegingsstimuleringsprojecten in het speciaal onderwijs is het noodzakelijk meer inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken. Hoe ziet het huidige sport- en beweegaanbod voor jeugdigen met een beperking eruit? Hoe lichamenlijk actief zijn jeugdigen met een beperking? Waar liggen kansen en welke mogelijkheden kunnen worden aangegrepen?

TNO Kwaliteit van Leven is door NebasNsg gevraagd het project 'School & Sport Speciaal' te ondersteunen met onderzoek. Het onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de financiële ondersteuning van Stichting VSBfonds, de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind en het Johanna Kinderfonds en de medewerking van scholen, leerkrachten en leerlingen uit het speciaal onderwijs. Wij danken hen voor hun bijdrage. Verder willen wij Nynke Dijkstra van TNO Kwaliteit van Leven en Bernice Kobes bedanken voor hun advisering gedurende het onderzoek.

Wij hopen dat dit rapport bijdraagt aan de optimalisering van het sport- en beweegaanbod voor jeugdigen met een beperking in Nederland.

Sanne de Vries (onderzoeker, bewegingswetenschapper)

Mieke van Duijnhoven (stagiair, student bewegingswetenschappen, fysiotherapeut)

Wil Ooijendijk (projectleider, medisch socioloog)

Marijke Hopman-Rock (hoofd Bewegen en Gezondheid, bioloog, psycholoog, epidemioloog)

Leiden, oktober 2005

Inhoudsopgave

1 Inleiding — 9

- 1.1 Achtergrond — 9
- 1.2 School & Sport Speciaal — 10
- 1.3 Het huidige onderzoek — 12
- 1.4 Leeswijzer — 12

2 Opzet en uitvoering — 13

- 2.1 Literatuur- en bronnenonderzoek — 13
- 2.2 Expert interviews — 13
- 2.3 Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs — 14
 - 2.3.1 Speciaal basisonderwijs — 15
 - 2.3.2 Speciaal onderwijs — 16
 - 2.3.3 Voorgezet speciaal onderwijs — 17
 - 2.3.4 Internet enquête — 18
- 2.4 Schriftelijke enquête onder leerlingen uit het speciaal onderwijs — 19
 - 2.4.1 Schriftelijke enquête — 20
 - 2.4.2 Verspreiding van de schriftelijke enquête onder de leerlingen — 20
- 2.5 Dataverwerking en -analyse — 21

3 Sport- en beweegactiviteiten voor leerlingen uit het speciaal onderwijs — 23

- 3.1 Respondenten — 23
- 3.2 Bewegingsonderwijs — 25
- 3.3 Naschoolse sport- en beweegactiviteiten — 29
- 3.4 Samenwerking — 32
- 3.5 School & Sport Speciaal — 32

4 Sport- en beweegactiviteiten door leerlingen uit het speciaal onderwijs — 35

- 4.1 Respondenten — 35
- 4.2 Sport- en beweeggedrag — 37
 - 4.2.1 Activiteiten binnen — 37
 - 4.2.2 Activiteiten buiten — 38
 - 4.2.3 Transport van en naar school — 38
 - 4.2.4 Sport- en beweegactiviteiten op school — 39
 - 4.2.5 Sporten — 39
- 4.3 Nederlandse Norm Gezond Bewegen — 41
- 4.4 Problemen en barrières — 42
- 4.5 Wensen en behoeften ten aanzien van sporten en bewegen — 42
 - 4.5.1 Sporten in de toekomst — 43
 - 4.5.2 Sport- en beweegaanbod in de directe woonomgeving — 44

4.6 Sociale omgeving — 45

4.6.1 Attitude — 45

4.6.2 Sociale invloed — 46

4.6.3 Sociale steun — 47

4.7 Determinanten van sport- en beweggedrag — 47

5 Conclusies en discussie — 53

5.1 Sport- en beweegactiviteiten voor leerlingen uit het speciaal onderwijs — 53

5.2 Sport- en beweegactiviteiten door leerlingen uit het speciaal onderwijs — 54

6 Aanbevelingen — 57

6.1 Aanbevelingen voor NebasNsg — 57

6.2 Aanbevelingen voor vervolg onderzoek — 58

7 Definities en afkortingen — 59

8 Referenties — 63

Bijlage(n)

A Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs — 67

B Schriftelijke enquête onder leerlingen uit het speciaal onderwijs — 73

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De Nederlandse sportorganisatie voor mensen met een beperking, NebasNsg, stelt in haar visie dat iedereen, ook mensen met een beperking, de mogelijkheid moet krijgen om te sporten. Het uitgangspunt van NebasNsg daarbij is:

“Normaal wat normaal kan, speciaal wat speciaal moet.”

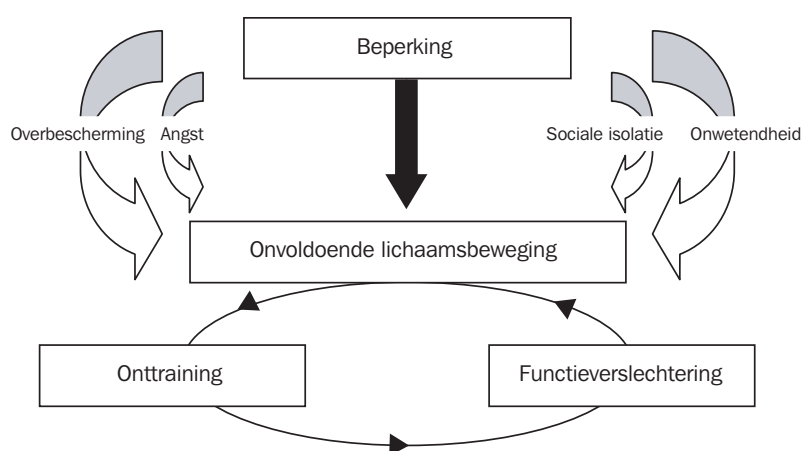
Jeugdigen vormen een specifieke aandachtsgroep binnen de NebasNsg. Voldoende lichamelijke activiteit bij jeugdigen heeft vele positieve korte en lange termijn effecten op het lichamelijk, psychisch en sociaal welzijn. Er is overtuigend bewijs dat lichamelijke activiteit een positief effect heeft op het lichaamsgewicht (ACSM, 2000; Gezondheidsraad, 2003; Moore et al., 2003; Mulder et al., 1999). Ook is er voldoende bewijs voor positieve effecten van gewichtsdragende lichamelijke activiteit tijdens de groeiperiode en de daaraan gerelateerde vermindering van het risico van het ontstaan van osteoporose op middelbare en oudere leeftijd (ACSM, 2000; Mulder et al., 1999). Voldoende lichamelijke activiteit kan daarnaast het cardiovasculaire risicoprofiel verbeteren, de kans op diabetes type 2 en kanker verlagen, de lichamelijke conditie verhogen, het zelfvertrouwen verhogen en gevoelens van angst, depressie en stress verlagen (ACSM, 2000; Biddle et al., 1998; Biddle et al., 2004). Voldoende bewegingservaring tijdens de jeugd is tevens van belang voor de ontwikkeling van basisvaardigheden van kinderen, zoals verbaal begrip, ruimtelijk inzicht en vaardigheden als samenwerken, delen, geven en nemen, winnen en verliezen, etc (Biddle et al., 1998).

Het is aannemelijk dat bovengenoemde effecten ook gelden voor jeugdigen met een beperking. Daarnaast brengt lichaamsbeweging voor jeugdigen met een beperking nog aanvullende positieve effecten met zich mee, specifiek voor deze doelgroep. Zo is aangetoond dat voldoende lichaamsbeweging bij mensen met een beperking kan leiden tot verbeteringen in de functionele capaciteit en een verhoging van de kwaliteit van leven (Wilson et al., 2002). Daarnaast draagt de participatie in sport- en beweegactiviteiten bij aan sociale integratie en een beter zelfbeeld (Battista, 2001; Cooper et al., 1999).

Voor jeugdigen met een beperking is lichamelijke activiteit echter niet zo vanzelfsprekend als voor hun leeftijdsgenootjes zonder beperking. Zij neigen over het algemeen meer tot lichamelijke inactiviteit dan mensen zonder beperking (Battista, 2001; Cooper et al., 1999; King et al., 2003; Rimmer et al., 1996; Wilson et al., 2002). Dit heeft enerzijds te maken met een mogelijk gebrek aan lichamelijke vaardigheden en anderzijds met de sociale en fysieke omgeving. Overbescherming van ouders, uitsluiting

door leeftijdsgenoten, onwetendheid van bijvoorbeeld leerkrachten en een tekort aan faciliteiten en sport- en beweegprogramma's voor deze doelgroep zijn hier voorbeelden van (Kemper, 2001; King et al., 2003).

Onvoldoende lichaamsbeweging kan leiden tot een afname in het prestatievermogen en vergroot het risico dat deze jeugdigen achterblijven in hun fysieke conditie ten opzichte van hun leeftijdgenoten (Kemper, 2001; Sijbranda et al., 2000). Figuur 1.1 geeft de mogelijke directe en indirecte samenhang tussen beperkingen en inactiviteit weer.

Figuur 1.1 Directe en indirecte samenhang tussen beperkingen en inactiviteit (naar: Kemper, 2001).

1.2 School & Sport Speciaal

Met het project 'School & Sport Speciaal' wil NebasNsg jeugdigen met een beperking de mogelijkheid bieden deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten op school en in de vrije tijd. Het creëren van samenwerkingsverbanden tussen sportorganisaties, gemeenten en onderwijsinstellingen dient hier toe bij te dragen (NebasNsg, 2002).

Doelstelling van School & Sport Speciaal

De algemene doelstelling van School & Sport Speciaal is dat jeugdigen met een beperking voldoende mogelijkheden hebben om dicht bij huis, naar eigen keuze en op eigen niveau, geïntegreerd aan sport- en beweegactiviteiten deel te nemen. Positieve functies van sport en bewegen, waaronder het gezondheidsaspect en sociale integratie kunnen hierdoor ten volle worden benut. NebasNsg wil dit bereiken door het stimuleren en ondersteunen van sportorganisaties, gemeenten en onderwijsinstellingen bij het ontwikkelen van sport- en beweegactiviteiten voor jeugdigen met een beperking.

Daarnaast moet het creëren van samenwerkingsverbanden er toe bijdragen dat de kwantiteit en kwaliteit van het sport- en beweegaanbod voor jeugdigen met een beperking op lokaal en regionaal niveau gewaarborgd is.

Het idee achter School & Sport Speciaal is om jeugdigen met een beperking zowel op school als in de vrije tijd kennis te laten maken met verschillende takken van sport. Hierdoor krijgen zij de kans om op een ongedwongen manier actief te zijn met leeftijdgenootjes. Bovendien kunnen zij, door middel van het sporten, hun eigen mogelijkheden leren kennen. De intentie is om de leerlingen uiteindelijk te kunnen doorverwijzen naar sportverenigingen, al dan niet speciaal voor mensen met een beperking.

De specifieke doelstelling van het project luidt: 'Het ontwikkelen van een speciaal schoolsportprogramma voor jeugdigen met een beperking, met een aanbod gericht op het kennismaken met (binnenschools) en deelname aan sport- en beweegactiviteiten (buitenschools), naar eigen keuze en mogelijkheden en waar mogelijk in geïntegreerd verband' (NebasNsg, 2002).

Doelgroep

School & Sport Speciaal richt zich primair op de doelgroep jeugdigen van 4 tot tenminste 16 jaar met een visuele, auditieve, lichamelijke of verstandelijke beperking, jeugdigen die (zeer) moeilijk leren en jeugdigen met een chronische aandoening.

School & Sport

Met het project School & Sport Speciaal sluit NebasNsg aan bij de beleidsvisie van het project 'School & Sport' dat wordt uitgevoerd en gecoördineerd door het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB). Binnen dit project wordt samengewerkt door vijf partners. Naast NISB werken mee: NOC*NSF, KVLO, LC Nederlands instituut voor lokale sport en recreatie, Vereniging voor management in het Voortgezet Onderwijs (VVO) en de Algemene Vereniging van Schoolleiders in het primair onderwijs (AVS) (NebasNsg, 2002).

Het doel van School & Sport is dat schoolgaande jeugd uit het reguliere onderwijs structureel meer en beter gaat bewegen. In 2000 is het basisdocument "School & Sport" opgesteld, waarin uitgebreid wordt verwezen naar de toenemende bewegingsarmoede, de positie van sportverenigingen, ontwikkelingen in het (bewegings)onderwijs en de fysiek-ruimtelijke voorwaarden voor sport (NISB, 2002).

De beoogde doelstellingen van het meerjarige project School & Sport zijn:

- Intensivering van de samenwerking tussen de sectoren sport, het onderwijs en de lokale overheid, zichtbaar binnen de zogenoemde driehoek 'buurt-onderwijs-sport' (BOS);

- Het kwalitatief verbeteren van de lokale sportinfrastructuur;
- Het op de voet volgen en beïnvloeden van het sport- en beweeggedrag van scholieren uit het regulier onderwijs.

1.3 Het huidige onderzoek

Waar School & Sport zich richt op jeugdigen uit het reguliere onderwijs, richt School & Sport Speciaal zich op schoolgaande jeugdigen met een beperking. Er is nog weinig bekend over de deelname van jeugdigen met een beperking aan sport- en beweegactiviteiten en hun behoeften en knelpunten op dit gebied. Daarnaast is niet helder wat het reeds bestaande sport- en beweegaanbod voor deze doelgroep inhoudt (NebasNsg, 2002). Met deze reden heeft NebasNsg TNO Kwaliteit van Leven gevraagd het project School & Sport Speciaal te ondersteunen met onderzoek.

Doelstellingen

De doelstellingen van het onderzoek waren:

- Inventariseren van de bestaande sport- en beweegactiviteiten in Nederland waaraan jeugdigen met een beperking kunnen deelnemen zowel binnen als buiten de setting van het onderwijs.
- Inventariseren van de huidige stand van zaken binnen het speciaal onderwijs wat betreft het sport- en beweegaanbod.
- Identificeren van scholen en schooltypen waarin met sport- en bewegingsstimulering veel winst is te behalen.
- Het verkrijgen van inzicht in deelname en behoefte van jeugdigen met een beperking aan sport- en beweegactiviteiten.
- Het verkrijgen van inzicht in problemen waar jeugdigen met een beperking tegenaan lopen met betrekking tot sporten en bewegen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de opzet en uitvoering van het onderzoek. De verschillende fasen van het onderzoek worden toegelicht. In hoofdstuk 3 worden de resultaten van de Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs gepresenteerd. Er wordt ingegaan op het bewegingsonderwijs, naschoolse sport- en beweegactiviteiten, samenwerking en knelpunten wat betreft het uitvoeren van sport- en beweegactiviteiten in het speciaal onderwijs. Hoofdstuk 4 richt zich op leerlingen uit het speciaal onderwijs. Wat doen zij aan sport en bewegen, waar ligt hun behoefte en wat zijn hun knelpunten? In hoofdstuk 5 worden alle resultaten samengevat en bediscussieerd. Tot slot worden in hoofdstuk 6 aanbevelingen geformuleerd. Definities en afkortingen zijn te vinden in hoofdstuk 7.

2 Opzet en uitvoering

Het onderzoek bestond uit vier fasen, te weten:

- literatuur- en bronnenonderzoek;
- expert interviews;
- Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs;
- schriftelijke enquête onder leerlingen uit het speciaal onderwijs.

In de volgende paragrafen wordt kort op elke fase ingegaan.

2.1 Literatuur- en bronnenonderzoek

Om meer inzicht te krijgen in de doelgroep jeugdigen met een beperking en sport- en beweegactiviteiten voor en door jeugdigen met een beperking is een literatuursearch uitgevoerd in geautomatiseerde bestanden van PubMed (Medline) en de Universiteitsbibliotheken van Utrecht en Maastricht. Aan de hand van trefwoorden en combinaties van trefwoorden is gezocht naar relevante Nederlands- en Engelstalige publicaties in de periode 1980 tot heden. Gebruikte trefwoorden zijn: bewegingsonderwijs (physical education, adapted physical education), speciaal onderwijs (special education, adapted education), sport, bewegen, lichamelijke activiteit (sports, exercise, physical activity, recreation, sport programmes, leisure), jeugdigen met een beperking (children with disabilities, handicapped children, chronic disease, deaf(ness), blind(ness), physical disabled, learning disabilities) en participatie (participation, inclusion).

Daarnaast is via Grijze Literatuur In Nederland (GLIN) gezocht naar documenten van organisaties zoals ministeries, landelijke en provinciale sportorganisaties, scholen en landelijke organisaties voor mensen met een beperking.

Tevens is via NebasNsg een vragenlijst van TNO uitgegaan naar hun regiomanagers. Hen is gevraagd naar het regionale sport- en beweegaanbod en naar hun samenwerkingspartners. Dit om op provinciaal niveau potentiële partners voor School & Sport Speciaal in beeld te brengen.

2.2 Expert interviews

Er zijn negen interviews gehouden met experts op het gebied van sporten en bewegen en/ of jeugdigen met een beperking. Het ging om experts werkzaam bij: Stichting Prisma uit Amsterdam, de Gelderse Sportfederatie, Sport Drenthe, de Koninklijke Nederlandse Hockeybond, de Universiteit Utrecht, opleiding Sport, Bewegen en Beleid, de Bertha Mullerschool uit Utrecht, scholengemeenschap Mariëndael Arnhem, de Nederlandse Vereniging voor Blinden en Slechtzienden en de gemeente Rotterdam, afdeling Sport & Recreatie. De expert interviews zijn gehouden aan de hand van vooraf opgestelde vragen. Deze vragen gingen in op de visie, beleving en ervaring van

de expert met betrekking tot het speciaal onderwijs en sport. Er werd hoofdzakelijk ingegaan op de mogelijke taak- en rolverdeling van betrokken personen/ organisaties binnen het project School & Sport Speciaal. Daarnaast kwamen de invulling, mogelijke knelpunten en de organisatie van het project aan de orde.

De resultaten van de eerste twee fasen van het onderzoek staan beschreven in het rapport van Kobes & De Vries (2004). In onderstaand kader worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit het rapport herhaald.

- Dé jeugdige met een beperking bestaat niet en dé doelgroep jeugdigen met een beperking bestaat al helemaal niet.
- Het huidige sport- en beweegaanbod voor jeugdigen met een beperking in Nederland is ondoorzichtig.
- Meer onderzoek naar de kwaliteit en kwantiteit van sport- en bewegingsparticipatie van jeugdigen met een beperking is gewenst.
- Onmisbare partners van NebasNsg bij School & Sport Speciaal zijn: vakleerkrachten bewegingsonderwijs (groepsleerkrachten), Regionale Expertise Centra, sportbonden, sportverenigingen, Sociaal Pedagogische Diensten, GGD-en, revalidatiecentra, provincies en gemeenten.
- Sportverenigingen kampen in veel gevallen met een kadertekort om jeugdigen met een beperking te kunnen begeleiden. Door het aangaan van samenwerkingsverbanden met (sport)opleidingen kunnen leerlingen en/ of studenten worden ingezet voor eenmalige activiteiten of een sportkennismakingscursus bij de sportvereniging.
- De samenwerking met NISB moet blijvend worden ingevuld.
- Ouders spelen een belangrijke rol in de sportparticipatie van hun kind.
- Het flexibel hanteren van de fasering van School & Sport Speciaal maakt het project aantrekkelijker voor het onderwijs.
- Barrières bij de integratie in de wereld van de sport zijn grotendeels gelegen in de houding ten opzichte van mensen met een beperking.

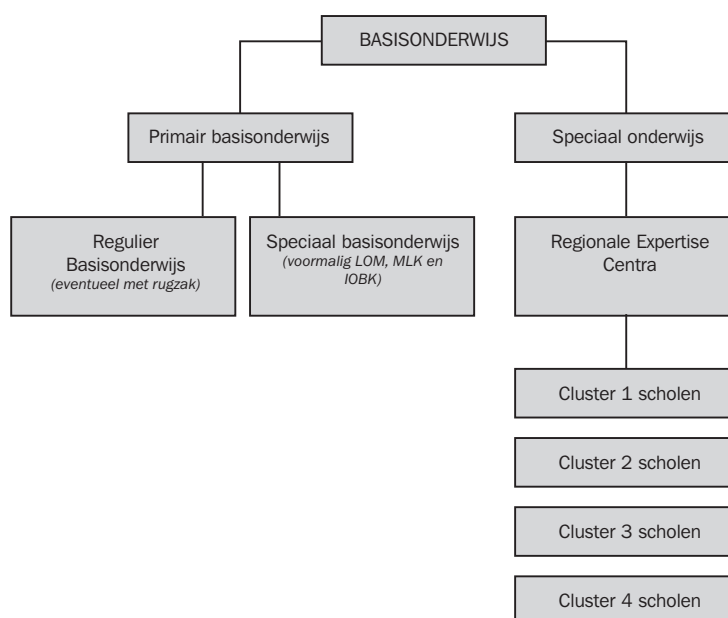
2.3 Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs

Om meer inzicht te krijgen in de sport- en beweegactiviteiten die binnen de setting van het onderwijs aan jeugdigen met een beperking worden aangeboden, is een Internet enquête verspreid onder alle scholen uit het speciaal onderwijs. In paragraaf 2.3.1 t/m 2.3.3 wordt eerst nader ingegaan op de organisatiestructuur van het speciaal onderwijs in Nederland.

2.3.1 Speciaal basisonderwijs

Tot 1998 bestond er basisonderwijs en speciaal onderwijs, waarbij het speciaal onderwijs gericht was op leerlingen die speciale zorg nodig hadden. Sinds 1998 is het speciaal onderwijs gesplitst in speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs. Het speciaal basisonderwijs valt onder dezelfde wet als het reguliere basisonderwijs: de Wet op het Primair Onderwijs. Beide vormen van onderwijs hebben dan ook dezelfde doelen voor wat een leerling moet kennen en kunnen aan het eind van de basisschool. Het speciaal basisonderwijs is gericht op moeilijk lerende kinderen (MLK), kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (LOM) en kleuters die problemen hebben in hun ontwikkeling (IOBK) (Ministerie van OC&W, 2004) (zie figuur 2.1).

Kinderen die normaliter naar het LOM/ MLK onderwijs verwezen zouden worden, kunnen in het huidige systeem met behulp van ambulante begeleiding en leerlinggebonden financiering (LGF) in het reguliere onderwijs blijven. Ieder kind met een handicap of stoornis, dat geïndiceerd is door een Commissie van Indicatiestelling (CvI) en in aanmerking komt voor deze regeling heeft extra middelen tot zijn/ haar beschikking om te kunnen functioneren in het reguliere basisonderwijs. In deze zogeheten rugzak bevindt zich een budget dat noodzakelijk is voor de aanschaf of inzet van orthopedagogische of orthodidactische middelen voor het betreffende kind. Mocht de ambulante begeleiding niet toereikend blijken, dan kan het kind doorstromen naar een speciale school voor basisonderwijs binnen het genoemde samenwerkingsverband (Ministerie van OC&W, 2002b).

Figuur 2.1 Schematische weergave van het basisonderwijs in Nederland.

In het schooljaar 2003/2004 volgden ongeveer 51.000 leerlingen speciaal basisonderwijs, wat neerkomt op 3,2% van het totale aantal leerlingen in het primair basisonderwijs (CBS, 2004).

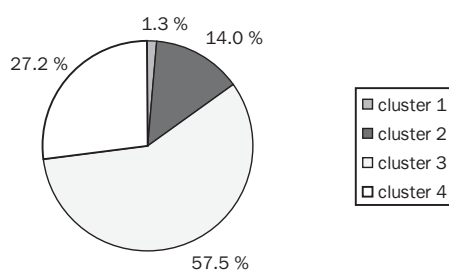
2.3.2 Speciaal onderwijs

Naast de speciale scholen voor basisonderwijs, zijn er speciale scholen. Het gaat hier om scholen voor kinderen met handicaps en zwaardere problematiek (Ministerie van OC&W, 2002a). Het speciaal onderwijs is onderverdeeld in vier clusters. Elk cluster richt zich op specifieke stoornissen en beperkingen (Chronisch zieken en Gehandicaptenraad, 2002).

- Cluster 1:
 - Scholen voor leerlingen met een visuele beperking
 - Scholen voor meervoudig gehandicapte leerlingen met een visuele beperking
- Cluster 2:
 - Scholen voor dove en slechthorende leerlingen
 - Scholen voor leerlingen met taal- en spraakmoeilijkheden
 - Scholen voor meervoudig gehandicapte leerlingen die doof of slechthorend zijn, of taal- en spraakmoeilijkheden hebben
- Cluster 3:
 - Scholen voor zeer moeilijk lerende leerlingen (ZMLK)
 - Scholen voor meervoudig gehandicapte leerlingen die zeer moeilijk leren
 - Scholen voor leerlingen met lichamelijke beperking(en) (mytylonderwijs)
 - Scholen voor meervoudig gehandicapte leerlingen met lichamelijke beperking(en) (tytylonderwijs)
 - Scholen voor leerlingen die langdurig ziek zijn
- Cluster 4:
 - Scholen voor leerlingen met ernstige gedragsproblemen, ontwikkelingsproblemen en/ of psychiatrische problemen
 - Pedologische instituten
 - Scholen voor langdurig zieke kinderen met psychiatrische problematiek

Leerlingen kunnen tot hun twintigste jaar naar het speciaal onderwijs. Zij kunnen hierbinnen dus ook voortgezet onderwijs volgen.

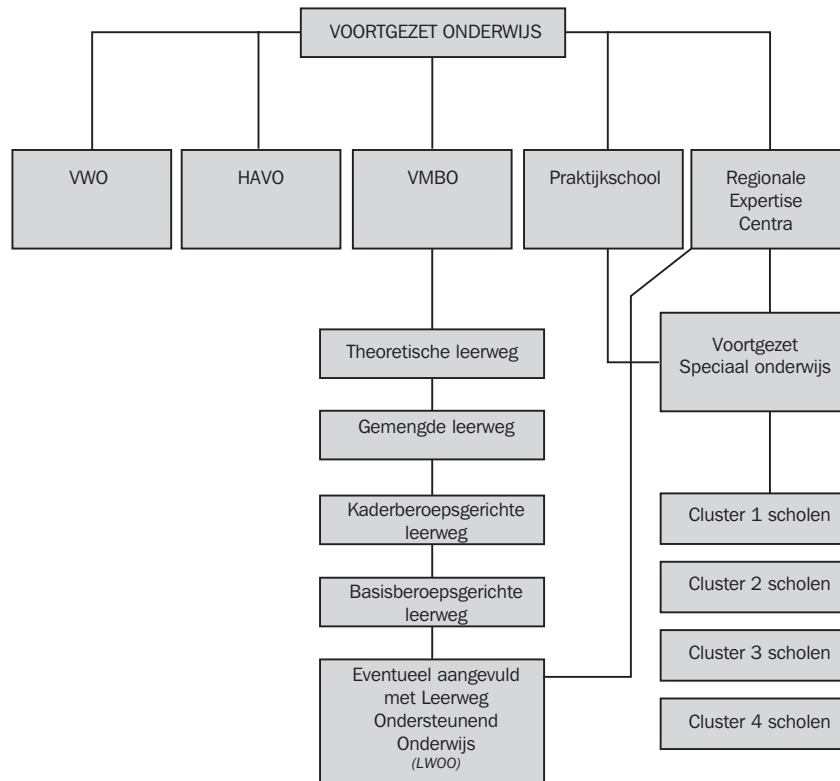
In het schooljaar 2003/2004 bedroeg het aantal leerlingen binnen het speciaal onderwijs ruim 54.000, waarvan 20.500 leerlingen voortgezet speciaal onderwijs volgden. Ruim tweederde van de leerlingen (70%) binnen het speciaal onderwijs is van het mannelijke geslacht. Cluster 3 vertegenwoordigt met 58% het grootste aantal leerlingen binnen het speciaal onderwijs. Daarnaast volgt 27% van de leerlingen onderwijs binnen cluster 4, cluster 2 bedraagt een percentage van 14% en met 1% van de leerlingen is cluster 1 de kleinste van de vier clusters (CBS, 2004). Figuur 2.2 geeft het aantal leerlingen binnen de vier clusters weer.

Figuur 2.2 Percentage leerlingen per cluster.

2.3.3 Voorgezet speciaal onderwijs

In het voortgezet onderwijs zijn de afgelopen jaren, net als in het basisonderwijs, vele veranderingen doorgevoerd. Kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden en moeilijk lerende kinderen zijn ondergebracht in de Wet op het Voortgezet Onderwijs (Mammoetwet). Dit type onderwijs valt onder de noemer speciale scholen voor voortgezet onderwijs en moet zich omvormen tot Leerwegondersteunend (LWOO) of Praktijkonderwijs (Pro) (zie figuur 2.3). Het LWOO is bestemd voor leerlingen die hiaten, achterstanden, of andere problemen hebben, maar in principe wel voldoende capaciteiten bezitten om het VMBO diploma te halen. Zij ontvangen orthodidactische of orthopedagogische hulp. Deze ondersteuning wordt geboden vanuit het Regionale Expertise Centrum, waar de school onderdeel van is. Het Praktijkonderwijs (Pro) is een onderwijsvorm voor leerlingen van wie verwacht wordt dat zij het VMBO niet met een diploma afronden.

Figuur 2.3 Schematische weergave van het voortgezet onderwijs in Nederland.

2.3.4 Internet enquête

Om meer inzicht te krijgen in de sport- en beweegactiviteiten die binnen de setting van het speciaal onderwijs aan jeugdigen met een beperking worden aangeboden, is een enquête ontwikkeld. Hierbij is gebruik gemaakt van kennis over de organisatiestructuur van het speciaal onderwijs, de doelgroep jeugdigen met een beperking, het bewegingsonderwijs en andere sport- en beweegactiviteiten voor jeugdigen. Tevens is geïnventariseerd welke andere vragenlijsten er in Nederland gebruikt worden om het sport- en beweegaanbod in kaart te brengen.

In het voorjaar 2004 is een eerste versie van de enquête voorgelegd aan een aantal deskundigen, onder wie een docent bewegingsonderwijs in het speciaal onderwijs. Vervolgens is de Internet versie van de enquête in de zomer proefgedraaid onder een klein aantal scholen om kinderziektes in het systeem op te sporen en de landelijke dataverzameling met een minimum aan storingen te laten verlopen. Aan deze pilot hebben twee ZMLK scholen, drie mytylscholen en een blindeninstituut meegewerkt. In november 2004 zijn alle scholen uit het speciaal onderwijs door TNO aangeschreven en is hen gevraagd de Internet enquête in te vullen. Hierbij is gebruik gemaakt

van een adressenlijst van scholen uit het speciaal onderwijs welke is opgevraagd via de afdeling centrale financiële instellingen van het Ministerie van OC&W. In de adressenlijst stonden 310 speciale scholen voor basisonderwijs en 315 scholen uit het speciaal basisonderwijs. Veel van deze scholen bieden tevens onderwijs aan jeugdigen ouder dan 12 jaar aan. De scholen konden met de postcode en het huisnummer van de school inloggen op www.schoolsportspeciaal.nl.

De Internet enquête bestaat uit 27 vragen. Eerst een aantal algemene vragen om een indruk te krijgen van de school. Er wordt onder andere gevraagd naar het type onderwijs, het aantal leerlingen en de leeftijd van de leerlingen. Vervolgens wordt gevraagd naar het bewegingsonderwijs, naschoolse sport- en beweegactiviteiten, samenwerking op het gebied van sporten en bewegen en knelpunten en barrières die worden ervaren op het gebied van sporten en bewegen. Tot slot wordt gevraagd naar de houding van de school ten opzichte van het starten van een School & Sport Speciaal project op hun school. De Internet enquête is te vinden op www.schoolsportspeciaal.nl en in bijlage A van dit rapport.

Voordelen van een Internet enquête ten opzichte van een schriftelijke enquête zijn:

- *Controle*
Bij het verzamelen van de gegevens wordt de invoer meteen gecontroleerd; als ongediende, onvolledige of onduidelijke gegevens zijn ingevoerd, krijgt de gebruiker meteen bericht en kan de invoer worden aangepast. Bij het invullen van een schriftelijke enquête moet vaak achteraf opnieuw contact worden gezocht met de invuller om fouten of onduidelijkheden te corrigeren.
- *Terugkoppeling*
Naar behoefte van de gebruikers kan een terugkoppeling worden ingebouwd – scholen kunnen een overzicht van hun eigen gegevens terugkrijgen, of een geanonimiseerd overzicht van de gegevens van alle deelnemers, of alle deelnemers in hun regio, enzovoorts, zodat ze zich een beeld kunnen vormen van hun sport- en beweegaanbod in vergelijking met anderen.
- *Informatieverstrekking*
De deelnemende scholen kunnen via de website op de hoogte worden gehouden van relevante ontwikkelingen en publicaties.
- *Dataverwerking*
De ingevoerde gegevens worden gelijk in een dataverwerkingsprogramma gezet. De gegevens hoeven dus niet handmatig ingevoerd te worden.

2.4 Schriftelijke enquête onder leerlingen uit het speciaal onderwijs

Om inzicht te krijgen in de deelname en behoefte van jeugdigen met een beperking aan sport- en beweegactiviteiten en de problemen waar zij tegenaan lopen op dit gebied, is een schriftelijke enquête verspreid onder een steekproef van leerlingen uit het speciaal onderwijs.

2.4.1 Schriftelijke enquête

De schriftelijke enquête die is opgesteld voor dit onderzoek bestaat uit 63 vragen, waarvan één open vraag en 62 meerkeuze vragen. De vragen zijn opgesteld aan de hand van: relevante literatuur met betrekking tot determinanten van lichamelijke activiteit van jeugdigen (Dilorenzo et al., 1998; Lindquist et al., 1999; Sallis et al., 1992; Stucky-Ropp et al., 1993), reeds bestaande enquêtes (o.a. richtlijn sportdeelname (Van Bottenburg & Smit, 2000), vragenlijst 'sport en bewegen' (TNO Preventie en Gezondheid, 2003), vragenlijsten schoolgezondheid basisonderwijs (TNO Preventie en Gezondheid & GGD Nederland, 2004)), de standaardvraagstelling lichaamsbeweging (Lokale en Nationale Monitor Volksgezondheid, 2004) en overleg met deskundigen. Daarnaast is een pretest gehouden onder vijf ouders, twee leerlingen en twee docenten bewegingsonderwijs. Zij konden punten aangeven die voor hen niet duidelijk waren.

De enquête begint met een aantal algemene vragen waarin wordt gevraagd naar het geslacht, de leeftijd en het geboorteland van het kind en de ouders, ervan uitgaande dat een persoon als allochtoon wordt beschouwd wanneer tenminste één ouder in het buitenland geboren is (CBS, 2000). Daarnaast wordt navraag gedaan naar de aard van de beperking(en) en het type onderwijs dat de leerling volgt. Na het algemene gedeelte volgt een aantal vragen over de hoeveelheid tijd die besteed wordt aan televisie kijken en computeren. Dit wordt gedaan, omdat is aangetoond dat deze twee activiteiten de grootste voorspellende waarde hebben wat betreft de mate van lichamelijke inactiviteit (Renders et al., 2002). Vervolgens wordt ingegaan op deelname aan sport- en beweegactiviteiten, het type activiteit en de tijd die men besteedt aan deze activiteiten. Aan bod komen: het transport van en naar school, schoolsport, buiten spelen, fysiotherapie, sporten bij een vereniging en ongeorganiseerd sporten. De vragen die hierop volgen gaan over de problemen en barrières die de leerling tegenkomt bij het sporten en bewegen en de behoefte aan activiteiten. De enquête eindigt met een serie vragen over de attitude van het kind, familie en vrienden ten opzichte van sporten en bewegen. De volledige enquête is te vinden in bijlage B.

Er bestaan twee versies van de enquête. Eén versie voor jeugdigen van 4 t/m 12 jaar, waarbij de ouders of verzorgers van de leerlingen zijn gevraagd de vragen te beantwoorden. De andere versie was voor oudere leerlingen. Hierbij werd de leerling gevraagd, indien mogelijk, zelf de vragen te beantwoorden.

2.4.2 Verspreiding van de schriftelijke enquête onder de leerlingen

De schriftelijke enquête is in april 2005 onder 540 leerlingen verspreid. Hiertoe is een steekproef getrokken uit het adressenbestand van scholen uit het speciaal onderwijs. De selectie van deze scholen is zoveel mogelijk willekeurig gedaan, wel is gekeken naar de spreiding van de scholen over het hele land, de leeftijd van de leerlingen en de vertegenwoordiging van de verschillende onderwijstypen.

Er zijn 14 scholen benaderd voor deelname aan deze fase van het onderzoek. Uiteindelijk hebben negen scholen hun medewerking verleend. Het ging om twee scholen voor blinde of slechtziende leerlingen, twee scholen voor dove of slechthorende leerlingen en leerlingen met spraak- of taalmoelijkheden, één mytyschool, twee ZMLK scholen en twee tytyscholen. De leerkrachten van de deelnemende scholen hebben de schriftelijke enquête verspreid onder de leerlingen. De leerlingen hebben de enquête, al dan niet met hulp van hun ouders of verzorgers, thuis ingevuld. Een aantal enquêtes is digitaal verstuurd en ingevuld. Op deze manier konden blinde en slechtziende leerlingen de enquête invullen met behulp van een brailleleesregel of door het lettertype te vergroten op hun computer. Vanwege het lage aantal geretourneerde enquêtes, is na een aantal weken een reminder verstuurd in de vorm van een brief.

2.5 Dataverwerking en –analyse

De Internet enquête en de schriftelijke enquêtes zijn verwerkt en geanalyseerd met behulp van het statistische programma SPSS 11.5. Om de resultaten van beide enquêtes weer te geven is vooral gebruik gemaakt van beschrijvende statistiek. Om verschillen tussen groepen aan te duiden zijn chikwadraattoetsen of t-toetsen gebruikt. Verschillen werden als significant beschouwd bij een p-waarde van 0,05 of lager.

Om te bepalen in hoeverre de verschillende variabelen samenhangen met de mate van lichamelijke activiteit van de leerlingen, zijn Pearson correlaties berekend voor continue variabelen en Spearman correlaties voor variabelen met rangorde. Vervolgens is een meervoudige lineaire regressie analyse uitgevoerd met behulp van de entermethode. Er zijn hierbij twee blokken ingevoerd, het eerste blok omvatte de individuele determinanten en het tweede blok had betrekking op de sociale omgeving. De afhankelijke variabele binnen deze analyse was het aantal minuten lichamelijke activiteit per week.

De resultaten van de Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs zijn te vinden in hoofdstuk 3. De resultaten van de schriftelijke enquête onder een steekproef van leerlingen uit het speciaal onderwijs staan beschreven in hoofdstuk 4. Bij het beschrijven van de resultaten is zo veel mogelijk dezelfde volgorde aangehouden als in de enquêtes.

3 Sport- en beweegactiviteiten voor leerlingen uit het speciaal onderwijs

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven van de Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs en wordt ingegaan op het sport- en beweegaanbod voor jeugdigen met een beperking binnen de setting van het speciaal onderwijs.

3.1 Respondenten

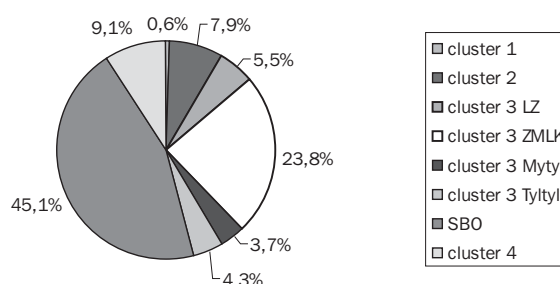
Van de 625 aangeschreven scholen heeft 26% (n = 164) de Internet enquête ingevuld. Zes scholen hebben een schriftelijke versie van de enquête aangevraagd en ingevuld. Van vijf scholen is de brief retour gekomen vanwege onjuiste adressering, verhuizing of tijdgebrek.

Bij de respons dient vermeld te worden dat scholen tegenwoordig vaak meerdere vestigingen en locaties hebben. Deze vestigingen en locaties staan apart vermeld in de adressenlijst en zijn dus apart aangeschreven, maar hebben vaak maar één enquête ingevuld voor al hun vestigingen of locaties.

De Internet enquête is veelal ingevuld door de vakleerkracht bewegingsonderwijs (75%). Zeventien procent van de enquêtes is ingevuld door de directeur, adjunct directeur of de locatieleider en in vier procent van de gevallen heeft een groepsleerkracht de enquête ingevuld.

Wat betreft het type onderwijs dat de responderende scholen aanbieden, gaat het in 37% van de scholen om onderwijs aan (meervoudig gehandicapte) kinderen die zeer moeilijk leren en (meervoudige gehandicapte) kinderen met lichamelijke beperking(en) (cluster 3). Bijna de helft van de scholen (45%) heeft aangegeven geen onderwijs te geven aan een bepaald cluster. Het gaat hier om scholen uit het speciaal basisonderwijs (SBO). Er heeft één school uit cluster 1 aan deze fase van het onderzoek meegewerkt. De verdeling van de respondenten over de verschillende onderwijstypen is weergegeven in figuur 3.1.

Figuur 3.1 Verdeling van de scholen over de verschillende onderwijstypen.

Het aantal leerlingen per school loopt uiteen van 34 leerlingen tot en met 821 leerlingen, met een gemiddeld aantal leerlingen van 165 per school.

In tabel 3.1 is het aantal leerlingen per onderwijstype ingedeeld in de volgende categorieën:

- scholen met minder dan 50 leerlingen;
- scholen met tussen de 50 en 100 leerlingen;
- scholen met tussen de 100 en 200 leerlingen;
- scholen met tussen de 200 en 400 leerlingen;
- scholen met meer dan 400 leerlingen.

Het merendeel van de scholen (57%) heeft tussen 100 en 200 leerlingen. Dit geldt voor alle onderwijstypen.

Tabel 3.1 Aantal leerlingen per onderwijstype.

Onderwijstype	< 50 n (%)	50-100 n (%)	100-200 n (%)	200-400 n (%)	> 400 n (%)	Totaal n (%)
Cluster 1	0 (0)	0 (0)	1 (100)	0 (0)	0 (0)	1 (100)
Cluster 2	0 (0)	2 (15)	5 (39)	5 (39)	1 (8)	13 (100)
Cluster 3	3 (5)	13 (22)	33 (55)	9 (15)	2 (3)	60 (100)
Cluster 4	2 (13)	0 (0)	11 (73)	1 (7)	1 (7)	15 (100)
SBO	2 (3)	13 (19)	40 (57)	15 (21)	0 (0)	70 (100)
Totaal	7 (4)	28 (18)	90 (57)	30 (19)	4 (3)	159 (100)

De respondenten bieden onderwijs aan leerlingen van 2 tot en met 20 jaar. Het merendeel van de scholen richt zich op kinderen tussen de 4 en 13 jaar oud. Jongens zijn duidelijk in de meerderheid. Bijna tweederde van de leerlingen bestaat uit jongens (64%), ten opzichte van 36% meisjes.

Het merendeel van de scholen vindt het leren samenwerken/ samenspelen, het hebben van lichaamsbeweging en het hebben van plezier tijdens sporten de belangrijkste aspecten van sport. De volgorde van belang van de verschillende aspecten verschilt enigszins per onderwijstype (zie tabel 3.2). Aspecten als de gezondheid, contact met anderen, energie of agressie kwijtraken en het leren omgaan met hun beperking(en) worden minder van belang geacht. Andere aspecten die genoemd worden, zijn: het leren omgaan met hun gedragsproblemen, het leren omgaan met hun mogelijkheden, de sociaal-emotionele ontwikkeling en het motiveren voor 'life-time' lichaamsbeweging.

Tabel 3.2 Top drie van belangrijke aspecten van sport per onderwijstype.

Onderwijstype	Samen- werken	Lichaams- beweging	Plezier	Acceptatie	Contact
Cluster 1		1		1	
Cluster 2	1	3	2		
Cluster 3	2	1	3		
Cluster 4	1	3	2		3
SBO	1	2	3		
Totaal	1	2	3		

3.2 Bewegingsonderwijs

De scholen geven gemiddeld twee lessen bewegingsonderwijs per week aan de leerlingen. In het voorgezet onderwijs en de bovenbouw van het basisonderwijs worden over het algemeen iets minder lessen gegeven dan in de onder- en middenbouw van het basisonderwijs (zie tabel 3.3). Deze verschillen zijn echter niet significant. Er zijn eveneens geen significante verschillen tussen de verschillende onderwijstypen.

Tabel 3.3 Gemiddeld aantal lessen bewegingsonderwijs per onderwijstype.

Onderwijstype	Onderbouw M ± SD	Middenbouw M ± SD	Bovenbouw M ± SD	VO M ± SD
Cluster 1	2	2	2	3
Cluster 2	1,8 ± 0,8	2,2 ± 0,4	2,1 ± 0,3	1,8 ± 1,1
Cluster 3	2,2 ± 1,0	2,2 ± 0,8	2,1 ± 0,8	2,0 ± 0,6
Cluster 4	2,6 ± 0,9	2,5 ± 0,8	2,2 ± 0,6	2,1 ± 0,4
SBO	2,5 ± 0,9	2,3 ± 0,7	2,2 ± 0,7	1,7 ± 0,6
Totaal	2,3 ± 0,9	2,3 ± 0,7	2,2 ± 0,7	2,0 ± 0,7

M = gemiddelde; SD = standaarddeviatie; SBO = speciaal basisonderwijs; VO = voortgezet onderwijs.

De duur van een les bewegingsonderwijs varieert van een half uur tot drie uur, met een gemiddelde van drie kwartier.

De lessen bewegingsonderwijs worden verzorgd door vakleerkrachten bewegingsonderwijs. Het merendeel van de scholen heeft één vakleerkracht bewegingsonderwijs. Het aantal vakleerkrachten hangt onder meer samen met de grootte van de school. De scholen werken over het algemeen weinig met assistenten bewegingsonderwijs (11%) of met vrijwilligers (7%) tijdens de lessen bewegingsonderwijs. Dit verschilt echter per onderwijstype (zie tabel 3.4).

Tabel 3.4 Gemiddeld aantal medewerkers bij de lessen bewegingsonderwijs per onderwijstype.

Onderwijstype	Vakleerkrachten	Assistenten	Vrijwilligers
	M ± SD	M ± SD	M ± SD
Cluster 1	2	3	0
Cluster 2	1,8 ± 0,9	0,0 ± 0,0	0,0 ± 0,0
Cluster 3	1,6 ± 1,1	0,4 ± 0,8	0,4 ± 1,2
Cluster 4	1,9 ± 1,9	0,3 ± 0,6	0,0 ± 0,0
SBO	1,1 ± 0,8	0,0 ± 0,1	0,0 ± 0,3
Totaal	1,4 ± 1,1	0,2 ± 0,6	0,2 ± 0,8

M = gemiddelde; SD = standaarddeviatie; SBO = speciaal basisonderwijs.

Er wordt in relatief kleine groepen (gemiddelde groepsgrootte: 13 ± 4 kinderen) gegymd. In tabel 3.5 kan men aflezen dat in het speciaal basisonderwijs over het algemeen in iets grotere groepen gegymd wordt dan in het speciaal onderwijs. In het onderwijs aan (meervoudig gehandicapte) leerlingen met een visuele beperking (cluster 1) is de groepsgrootte aanzienlijk lager dan het gemiddelde. Deze waarde is echter slechts op één school gebaseerd.

Tabel 3.5 Gemiddelde groepsgrootte in een les bewegingsonderwijs per onderwijstype.

Onderwijstype	Kinderen
	M ± SD
Cluster 1	7
Cluster 2	12 ± 2
Cluster 3	12 ± 5
Cluster 4	11 ± 2
SBO	15 ± 2
Totaal	13 ± 4

M = gemiddelde; SD = standaarddeviatie; SBO = speciaal basisonderwijs.

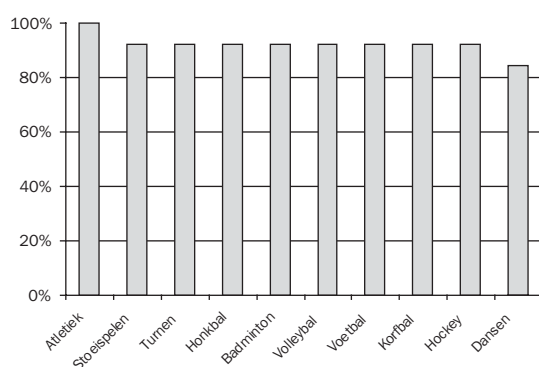
De indeling van de groepen tijdens de lessen bewegingsonderwijs is bij de meeste scholen gebaseerd op de leeftijd van de kinderen (91%) en in mindere mate op de cognitieve (59%), sociaal-emotionele (48%) of motorische vaardigheden (13%) of het soort beperking van de kinderen (9%).

Het sport- en beweegaanbod tijdens de lessen bewegingsonderwijs is zeer breed. Alle 34 beweegvormen uit de enquête (zie bijlage A) zijn tenminste eenmaal genoemd. De tien beweegvormen die het meest genoemd worden, zijn:

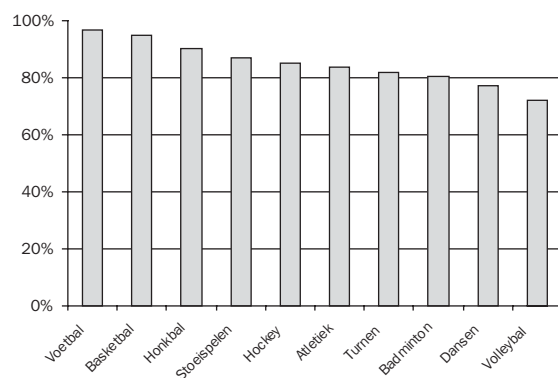
- 1 Voetbal (96%);
- 2 Basketbal (92%);
- 3 Honkbal, softbal, slagbal (89%);
- 4 Hockey (84%);
- 5 Turnen (82%);

- 6 Atletiek (81%);
- 7 Badminton (79%);
- 8 Stoeispelen (judo) (77%);
- 9 Volleybal (79%);
- 10 Korfbal (71%).

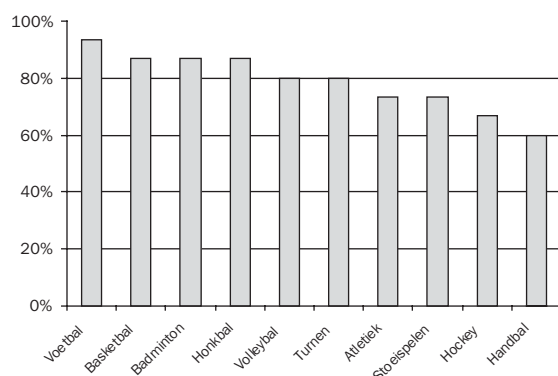
In figuur 3.2a t/m d worden de tien meest genoemde beweegvormen per onderwijs-type weergegeven. Cluster 1 wordt hier buiten beschouwing gelaten, aangezien er maar één school uit cluster 1 de Internet enquête heeft ingevuld.

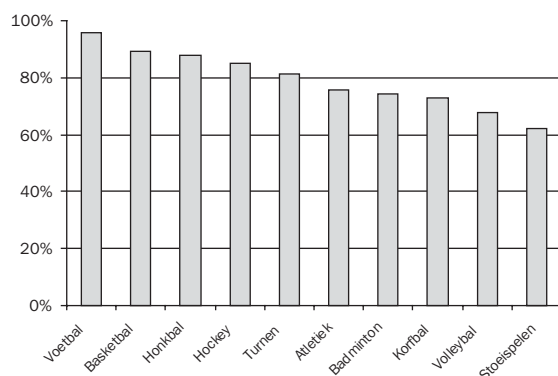
Figuur 3.2a De tien meest genoemde beweegvormen in het bewegingsonderwijs in cluster 2.

Figuur 3.2b De tien meest genoemde beweegvormen in het bewegingsonderwijs in cluster 3.

Figuur 3.2c De tien meest genoemde beweegvormen in het bewegingsonderwijs in cluster 4.

Figuur 3.2d De tien meest genoemde beweegvormen in het bewegingsonderwijs in het speciaal basisonderwijs.

Deze beweegvormen worden met name aangeboden omdat zij leerzaam/ goed zijn (66%) voor de leerlingen en omdat de leerlingen deze beweegvormen leuk vinden (43%). De beperking(en) van de leerlingen of de organisatorische haalbaarheid van de beweegvormen spelen een minder grote rol (32%).

Specifieke problemen waar de leerlingen volgens de respondenten met name mee kampen tijdens het sporten en bewegen zijn gedragsproblemen (88%), onzekerheid over eigen bewegen (86%) en cognitieve beperkingen tijdens spelvormen (82%). Lichamelijke beperkingen of de puberteit lijken een minder groot probleem, maar worden toch ook door 58%, respectievelijk 20% van de scholen genoemd.

Bijna alle scholen (99%) hebben een gymzaal tot hun beschikking voor de lessen bewegingsonderwijs. Bijna de helft van de scholen (46%) heeft een (voetbal)veld tot haar beschikking. Andere accommodaties die genoemd worden, zijn: een therapie-/

beweeglokaal (5%), een zwembad (37%), een fitnessruimte (34%), een bos (2%), het schoolplein (3%) en een park (2%).

3.3 Naschoolse sport- en beweegactiviteiten

Negenentwintig procent van de scholen biedt naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan. Zoals af te lezen is in tabel 3.6 wordt op het speciaal basisonderwijs door 35% van de scholen naschoolse sport- en beweegactiviteiten aangeboden. Cluster 3 scoort met 21% het laagst.

Tabel 3.6 *Percentage scholen dat naschoolse sport- en beweegactiviteiten aanbiedt per onderwijstype.*

Onderwijstype	%
Cluster 1 (n = 1)	100
Cluster 2 (n = 13)	23
Cluster 3 (n = 60)	21
Cluster 4 (n = 15)	33
SBO (n = 70)	35
Totaal (n=159)	29

SBO = speciaal basisonderwijs.

De drie voornaamste redenen om geen of niet meer naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan te bieden zijn:

- Het vervoer van de leerlingen (53%);
- Een gebrek aan geld (50%);
- Een gebrek aan personeel (39%).

Andere redenen die genoemd worden, zijn: er is onvoldoende materiaal voor (18%), de school heeft er geen behoefte aan (15%), er is onvoldoende expertise voor binnen de school (11%), er is onvoldoende informatie over het aanbod aan activiteiten in de omgeving (7%), er is onvoldoende aanbod aan activiteiten in de omgeving (6%), de leerlingen hebben er geen behoefte aan (4%) en de leerlingen wonen op te grote afstand van de school/ komen uit de hele regio (2%).

De scholen die wel naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan hun leerlingen aanbieden (29%), doen dit veelal in de vorm van een sportdag (73%) of een toernooi (73%). Cursussen worden op 44% van de scholen met een naschools aanbod georganiseerd (zie tabel 3.7).

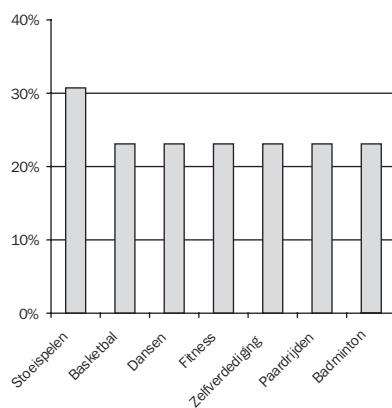
Tabel 3.7 Percentage scholen dat sportdagen, toernooien en/ of cursussen organiseert.

Naschools aanbod	Scholen met naschools aanbod	Totaal
	(n = 48)	(n = 164)
	%	%
Sportdag	73	21
Toernooi	73	21
Cursus	44	13

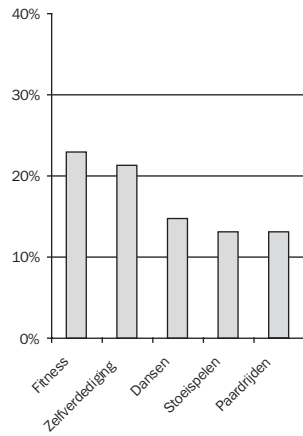
De beweegvormen waar de meeste naschoolse activiteiten voor worden aangeboden, zijn:

- 1 Voetbal (65%);
- 2 Basketbal (38%);
- 3 Korfbal (23%);
- 4 Zwemmen (21%);
- 5 Atletiek (21%);
- 6 Dansen (21%);
- 7 Volleybal (17%);
- 8 Badminton (17%);
- 9 Zelfverdediging (17%).

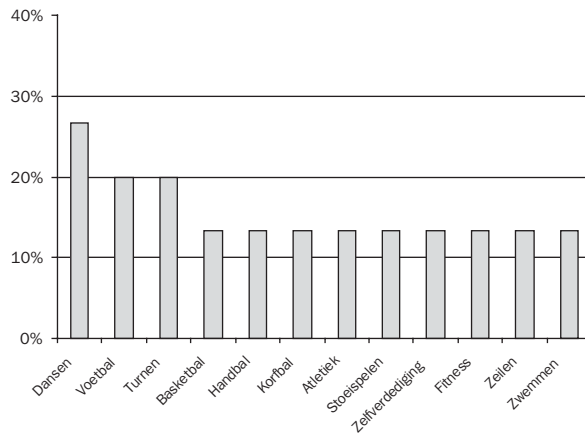
Meer dan de helft van de scholen (51%) zou meer sport- en beweegactiviteiten aan willen bieden aan hun leerlingen. Zij zouden vooral meer activiteiten op het gebied van dansen, zelfverdediging, stoeispelen (judo), fitness, basketbal en voetbal aan willen bieden. In figuur 3.3a t/m d worden de meest genoemde beweegvormen per onderwijstype weergegeven. Cluster 1 wordt buiten beschouwing gelaten.

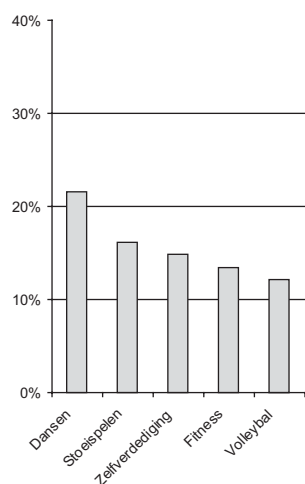
Figuur 3.3a De zeven meest genoemde beweegvormen die scholen uit cluster 2 meer zouden willen aanbieden.

Figuur 3.3b De vijf meest genoemde bewegvormen die scholen uit cluster 3 meer zouden willen aanbieden

Figuur 3.3c De twaalf meest genoemde bewegvormen die scholen uit cluster 4 meer zouden willen aanbieden.

Figuur 3.3d De vijf meest genoemde bewegvormen die scholen uit het speciaal basisonderwijs meer zouden willen aanbieden.

3.4 Samenwerking

Minder dan de helft van de scholen (46%) werkt samen met (een) andere organisatie(s) op sport- en beweggebied. In cluster 2 (54%) en 3 (53%) wordt er meer samengewerkt met andere organisaties dan in cluster 1 (0%, n = 1), cluster 4 (33%) en het speciaal basisonderwijs (43%).

De scholen die samenwerken doen dit met name met de gemeente (afdeling Sport & Recreatie) (31%), andere scholen (16%) en reguliere sportverenigingen (15%). Slechts 5% van de scholen werkt samen met NebasNsg. Met verenigingen voor aangepast sporten en gehandicaptenorganisaties wordt in 9%, respectievelijk 6% van de scholen samengewerkt.

De samenwerking richt zich met name op het uitwisselen van kennis en/ of ervaring (28%), sport- en bewegaccommodaties (27%) en materiaal (19%).

3.5 School & Sport Speciaal

Als laatste onderdeel van de Internet enquête is gevraagd naar de houding van de school ten opzichte van een School & Sport Speciaal project.

Een ruime meerderheid van de respondenten (71%) staat er positief tegenover om betrokken te worden bij het opstarten van een School & Sport Speciaal project vanuit het drieluik gemeente, sportvereniging en school. Zeven procent staat hier negatief tegenover en 22% heeft hier geen mening over. Scholen die hebben aangegeven hier

negatief tegenover te staan geven veelal aan al genoeg sport- en beweegactiviteiten aan te bieden aan hun leerlingen. Andere redenen die genoemd worden zijn een gebrek aan tijd en de streekfunctie van de school.

4 Sport- en beweegactiviteiten *door* leerlingen uit het speciaal onderwijs

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven van de schriftelijke enquête onder leerlingen uit het speciaal onderwijs en wordt antwoord gegeven op de geformuleerde hoofd- en subvragen.

- Hoe is de participatie in sport- en beweegactiviteiten van leerlingen uit het speciaal onderwijs in Nederland?
 - Hoe vaak nemen leerlingen uit het speciaal onderwijs deel aan sport- en beweegactiviteiten?
 - Aan wat voor soort sport- en beweegactiviteiten nemen leerlingen uit het speciaal onderwijs deel?
 - Hoeveel procent van de leerlingen uit het speciaal onderwijs voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen¹?
- Wat zijn de problemen die leerlingen uit het speciaal onderwijs in Nederland tegenkomen op het gebied van sport en beweging?
- Wat zijn de wensen en behoeften van leerlingen uit het speciaal onderwijs in Nederland op het gebied van sport en beweging?
- Welke determinanten spelen een rol in de mate van lichamelijke (in)activiteit van leerlingen uit het speciaal onderwijs in Nederland?
- In hoeverre zijn er verschillen tussen verschillende subgroepen (geslacht, leeftijd en onderwijstype) in de mate van lichamelijke activiteit?

4.1 Respondenten

In totaal hebben 197 leerlingen uit het speciaal onderwijs en/ of hun ouders/ verzorgers de enquête teruggestuurd naar TNO. De verhouding jongens – meisjes onder de respondenten komt overeen met de landelijke verdeling in het speciaal onderwijs (zie paragraaf 2.3.2). Het merendeel (81%) van de respondenten is autochtoon. De leeftijd van de respondenten loopt uiteen van 4 tot en met 20 jaar. Het merendeel (51%) is echter tussen de 12 en 16 jaar oud. In tabel 4.1 zijn de belangrijkste demografische kenmerken weergegeven.

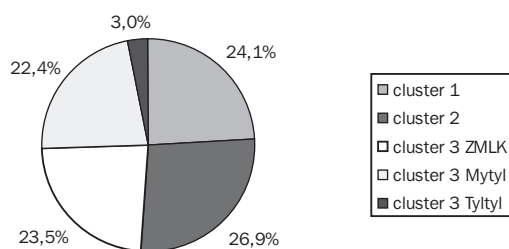
¹ Volgens de Nederlandse Norm Gezond Bewegen dienen jeugdigen jonger dan 18 jaar dagelijks een uur matig intensief lichamelijk actief te zijn, waarbij de activiteit minimaal twee maal per week gericht moet zijn op het verbeteren of handhaven van de lichamelijke fitheid (kracht, lenigheid en coördinatie) (Kemper et al., 2000).

Tabel 4.1 Demografische gegevens van de respondenten.

	n (%)
Geslacht	
Jongens	131 (67)
Meisjes	65 (33)
Etniciteit	
Autochtoon	160 (81)
Allochtoon	37 (19)
Leeftijd	
4-8 jaar	21 (11)
8-12 jaar	47 (24)
12-16 jaar	101 (51)
> 16 jaar	25 (13)

Eenderde van de respondenten gaat tenminste één keer per week naar de fysiotherapeut. Binnen cluster 1 ligt het percentage op 49%, binnen cluster 2 op 11% en 38% van de leerlingen uit cluster 3 bezoekt minstens één keer per week de fysiotherapeut. Daarnaast blijkt dat 40% van de leerlingen in het dagelijkse leven gebruik maakt van een hulpmiddel, waarbij een rolstoel, laptop, gehoorapparaat en taststok het meest genoemd worden.

De drie onderwijstypen van waaruit de meeste respons is gekomen, zijn: onderwijs voor blinden en slechtzienden (24%), ZMLK onderwijs (24%) en mytylonderwijs (22%). De drie overige onderwijstypen komen minder voor onder de respondenten (30%). De precieze vertegenwoordiging van de verschillende onderwijstypen is weergegeven in figuur 4.1. Deze verdeling is terug te zien in de aard van de beperking(en) van de respondenten. Negenentwintig procent van de respondenten heeft een verstandelijke beperking. Een visuele beperking, een lichamelijke beperking en een communicatieve beperking worden door respectievelijk 27%, 25% en 25% van de leerlingen genoemd. Daarnaast heeft 22% van de leerlingen moeilijkheden met leren.

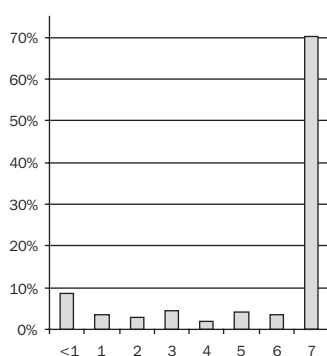
Figuur 4.1 Verdeling van de respondenten over de verschillende onderwijstypen.

4.2 Sport- en bewegedrag

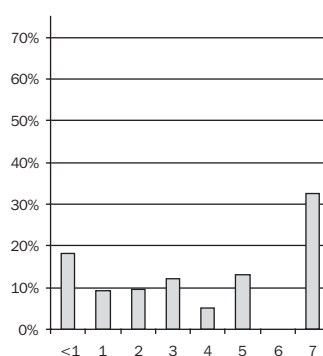
Bijna alle leerlingen (99,5%) doen wel eens aan een vorm van beweging. In deze paragraaf wordt zowel ingegaan op de lichamelijke activiteit van de leerlingen, als de lichamelijke inactiviteit in de vorm van televisie kijken en computeren.

4.2.1 Activiteiten binnen

Het merendeel van de leerlingen (88%) kijkt televisie, 70% van de leerlingen kijkt dagelijks televisie (zie figuur 4.2a). Ook computeren wordt veel gedaan door de leerlingen (82%), 33% bevindt zich dagelijks achter de computer (figuur 4.2b). Per dag besteden de leerlingen gemiddeld 95 ± 57 minuten aan televisie kijken en 78 ± 56 minuten aan computeren (zie tabel 4.2). Hierbij moet worden vermeld dat bijna 10% van de leerlingen niet computert, omdat dit niet mogelijk is vanwege hun beperking(en). Bij het berekenen van de gemiddelde tijdsduur per dag zijn zij buiten beschouwing gelaten.

Figuur 4.2a
Aantal dagen per week tv kijken.

Figuur 4.2b
Aantal dagen per week computeren.

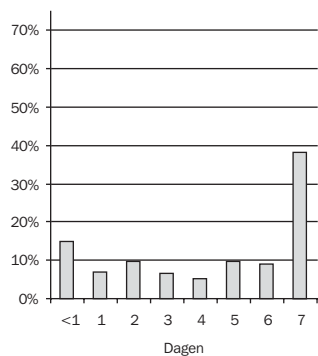
Tabel 4.2 Gemiddeld aantal minuten per activiteit per keer.

Activiteit	Minuten M \pm SD
Televisie kijken	95 \pm 57
Computeren	78 \pm 56
Buiten spelen	86 \pm 55
Lopen of fietsen naar school	24 \pm 24
Sporten	73 \pm 34

M = gemiddelde; SD = standaarddeviatie.

4.2.2 Activiteiten buiten

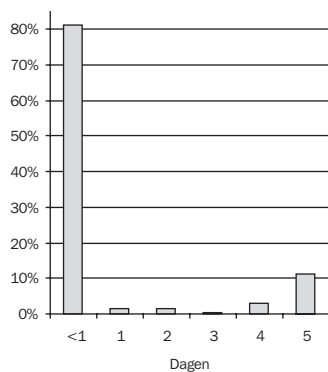
Ruim eenderde van de leerlingen (38%) speelt dagelijks buiten (zie figuur 4.3). Per dag spelen de leerlingen die buitenspelen ongeveer anderhalf uur buiten (tabel 4.2). Fietsen is daarbij de favoriete activiteit. Deze activiteit wordt door 28% van de leerlingen genoemd, gevolgd door voetballen (18%) en skaten (9%).

Figuur 4.3 Aantal dagen per week buiten spelen.

4.2.3 Transport van en naar school

Het merendeel van de leerlingen (80%) gaat doorgaans met een (taxi)busje van en naar school. Achttien procent van de leerlingen gaat minstens één dag per week lopend of fietsend naar school, 11% doet dit elke schooldag (zie figuur 4.4). Van de leerlingen die lopend of fietsend naar school gaan, zijn de meeste (59%) in totaal minder dan een half uur per dag onderweg van huis naar school en van school naar huis (zie tabel 4.2).

Figuur 4.4 Aantal dagen per week lopend of fietsend naar school.

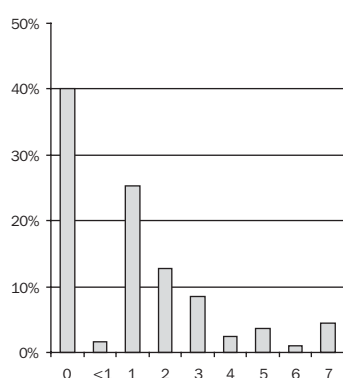
4.2.4 Sport- en beweegactiviteiten op school

Bijna alle leerlingen (99,5%) nemen deel aan sport- en beweegactiviteiten op school. Het is mede afhankelijk van het aanbod van de school waar de leerling onderwijs volgt, hoe vaak een leerling deelneemt aan sport- en beweegactiviteiten op school. Het merendeel van de leerlingen doet twee of drie keer in de week op school aan lichaamsbeweging (78%). Tijdens de lessen bewegingsonderwijs worden verschillende sporten en activiteiten ondernomen. Hierbij blijkt zwemmen de favoriete sport voor bijna 30% van de leerlingen. Naast zwemmen blijken ook voetbal (32%) en basketbal (11%) tot de populairdere activiteiten te behoren.

4.2.5 Sporten

Het merendeel van de respondenten (60%) geeft aan wel eens aan sport te doen, georganiseerd (bij een vereniging) dan wel ongeorganiseerd (op eigen gelegenheid). Door de leerlingen die op dit moment niet aan sport doen wordt als belangrijkste reden genoemd dat er te weinig mogelijkheden voor hen zijn om (aangepast) te sporten (33%). Andere veelgenoemde redenen zijn: sporten is niet mogelijk door de aard van de beperking (20%), er wordt te weinig informatie gegeven over (aangepaste) sportmogelijkheden (18%), sporten is te duur (14%) en ook het gebrek aan deskundige begeleiding (11%) wordt als belangrijke reden aangegeven.

Van de leerlingen die hebben aangegeven aan sport te doen, sport 86% in georganiseerd verband bij een vereniging. De meerderheid doet dit bij een reguliere vereniging (59%). In 11% van de gevallen sport de leerling bij een speciale groep voor kinderen of jongeren met een beperking, binnen deze reguliere vereniging. Daarnaast is er ook een gedeelte van de sportende leerlingen (35%) dat aangeeft te sporten bij een vereniging die speciaal gericht is op mensen met een beperking. Naast het georganiseerd sporten bij een vereniging is er ook een groot gedeelte van de sportende leerlingen dat wel eens ongeorganiseerd aan één of meerdere sporten doet (42%).

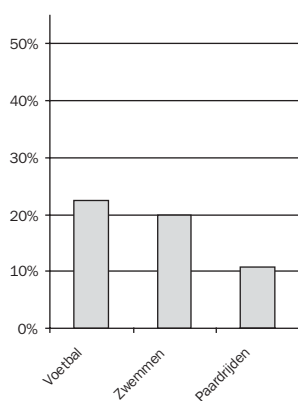

Figuur 4.5 Aantal dagen per week (on)georganiseerd sporten.

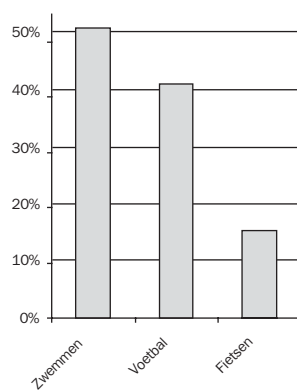
Zowel sporten bij een vereniging als sporten op eigen gelegenheid blijkt regelmatig te worden gedaan door de respondenten. Van de leerlingen die aangeven georganiseerd aan sport te doen, doet de overgrote meerderheid dit minstens één keer per week (89%). Daarnaast geeft bijna een kwart van de leerlingen aan minstens twee dagen per week georganiseerd te sporten (zie figuur 4.5). Van het aantal leerlingen dat ongeorganiseerd aan sport doet, blijkt 80% dit minstens één keer per week te doen. Bijna de helft van de ongeorganiseerd sportende leerlingen (49%) geeft aan zeker twee keer per week op eigen gelegenheid te sporten.

De leerlingen die aan georganiseerde dan wel ongeorganiseerde sport doen, doen dit gemiddeld 73 ± 34 minuten per keer dat ze sporten (tabel 4.2). Het sporten bij een vereniging wordt in de meeste gevallen één tot twee uur per keer gedaan (48%). De respondenten besteden over het algemeen wat minder tijd per keer aan het sporten op eigen gelegenheid. Van de leerlingen die ongeorganiseerd sporten doet de meerderheid dit een half uur tot één uur per keer (65%).

De drie sporten die onder de respondenten het meest beoefend worden bij een vereniging zijn zwemmen, voetbal en paardrijden (figuur 4.6). Dit geldt zowel voor de leerlingen die bij een reguliere vereniging sporten als voor de leerlingen die bij een speciale vereniging sporten. Bij de reguliere verenigingen is zwemmen de sport die het meest gedaan wordt (21%), dit geldt voor voetbal bij de speciale verenigingen (31%). Onder de leerlingen die ongeorganiseerd sporten wordt zwemmen (51%), voetbal (41%) en fietsen (16%) het meest gedaan (figuur 4.7).

Figuur 4.6 Top drie van sporten die in georganiseerd verband worden uitgeoefend.

Figuur 4.7 Top drie van sporten die in ongeorganiseerd verband worden uitgeoefend.

4.3 Nederlandse Norm Gezond Bewegen

Als de tijd die besteed wordt aan buitenspelen, transport van en naar school, sport- en beweegactiviteiten op school en sporten bij elkaar opgeteld wordt, dan blijkt dat 60% van de leerlingen zeven dagen in de week tenminste 60 minuten per dag matig intensief lichamelijk actief is, wat duidt op normactiviteit² (tabel 4.3). Met een percentage van 6% is maar een klein deel van de onderzoekspopulatie inactief. De overige leerlingen vallen, qua mate van lichamelijke activiteit, binnen de categorieën 'semi-actief' (18%) en 'semi-inactief' (16%).

Tabel 4.3 Mate van lichamelijke activiteit (%).

Inactief	Semi-inactief	Semi-actief	Normactief
6	16	18	60

Aangezien de NNGB voor jongeren onder de 18 jaar als richtlijn aangeeft om de lichamelijke activiteit tenminste twee keer per week te richten op het verbeteren van de lichamelijke fitheid, voldoet niet iedere leerling die normactief is vanzelfsprekend aan de NNGB. Het blijkt dat ruim een kwart van de leerlingen (27%) daadwerkelijk voldoet aan deze norm. In tabel 4.4 is voor verschillende subgroepen weergegeven welk percentage aan de NNGB voldoet.

Tabel 4.4 Percentage leerlingen dat aan de NNGB voldoet per subgroep.

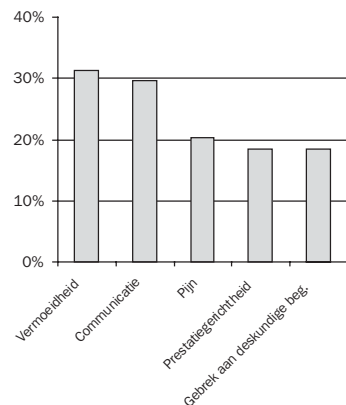
Subgroep	Voldoet aan NNGB	Voldoet niet aan NNGB
	% (n)	% (n)
Geslacht		
Jongens	29 (38)	71 (93)
Meisjes	23 (15)	77 (50)
Leeftijd		
4-8 jaar	10 (2)	91 (19)
8-12 jaar	26 (12)	75 (35)
12-16 jaar	32 (32)	68 (69)
> 16 jaar	20 (5)	80 (20)
Etniciteit		
Autochtoon	28 (45)	72 (115)
Allochtoon	22 (8)	79 (29)
Cluster		
Cluster 1	15 (7)	85 (40)
Cluster 2	47 (25)	53 (28)
Cluster 3	22 (21)	78 (75)
Totaal	27 (53)	73 (144)

² Als iemand normactief is, dan wil dat zeggen dat deze persoon zeven dagen in de week tenminste 60 minuten per dag matig intensief lichamelijk actief is. Een persoon is inactief als hij/ zij minder dan drie dagen in de week tenminste 60 minuten per dag matig intensief lichamelijk actief is. Een persoon is semi-inactief als hij/ zij drie of vier dagen in de week tenminste 60 minuten per dag matig intensief lichamelijk actief is en semi-actief als hij/ zij vijf of zes dagen in de week tenminste 60 minuten per dag matig intensief lichamelijk actief is.

Uit tabel 4.4 is af te lezen dat er meer jongens (29%) dan meisjes (23%) aan de NNGB voldoen. Dit verschil is echter niet significant. Ook de verschillen tussen de leeftijdsgroepen zijn niet significant. Daarnaast blijkt dat van de groep autochtonen meer leerlingen voldoen aan de NNGB (28%) dan van de groep allochtonen (22%), ook hier is het verschil echter niet significant. Wat betreft het percentage leerlingen uit de verschillende onderwijsclusters dat aan de NNGB voldoet, blijkt er wel een significant verschil te bestaan. Leerlingen uit cluster 2 voldoen significant vaker aan de NNGB dan leerlingen uit cluster 1 en 3 ($\chi^2 = 15,699$; $p \leq 0,01$).

4.4 Problemen en barrières

Sporten en bewegen is niet voor iedere jeugdige met een beperking even vanzelfsprekend. Naast het feit dat een groot deel van de respondenten helemaal niet aan sport doet (40%), ervaart bijna de helft van het aantal leerlingen dat wel sport problemen of barrières tijdens het sporten (46%). Er zijn twee knelpunten die frequent worden genoemd. Ten eerste ervaren veel leerlingen communicatie als knelpunt. Bij 32% van de respondenten die aangeven wel eens problemen te hebben tijdens het sporten was dit het geval (zie figuur 4.8). Daarnaast blijkt een snel optredende vermoeidheid als belangrijk knelpunt te worden gezien, hetzelfde aantal leerlingen ervaart dit als barrière tijdens het sporten. Drie andere knelpunten die veel genoemd worden, zijn: pijn (20%), een te grote prestatiegerichtheid (19%) en het gebrek aan deskundige begeleiding (19%).

Figuur 4.8 Top vijf van problemen en barrières tijdens sporten en bewegen.

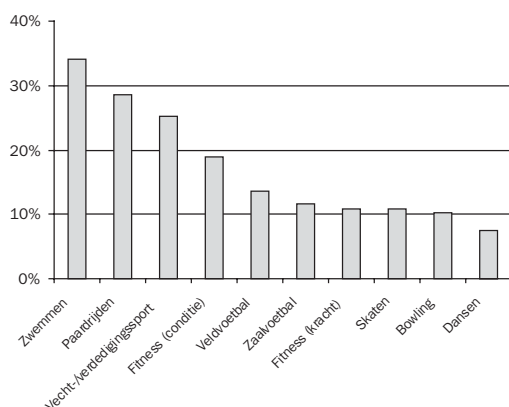
4.5 Wensen en behoeften ten aanzien van sporten en bewegen

Bij het opzetten van School & Sport Speciaal projecten voor leerlingen uit het speciaal onderwijs is het belangrijk rekening te houden met de wensen en behoeften van de doelgroep.

4.5.1 Sporten in de toekomst

Een ruime meerderheid van alle respondenten staat positief tegenover sporten in de toekomst. Zo geeft 84% van de leerlingen die op dit moment niet sporten, aan dit in de toekomst wel te willen doen. Daarnaast blijkt dat ook een groot deel van de leerlingen dat op dit moment wel sport, de interesse heeft om in de toekomst nog een sport te beoefenen (69%).

Ruim eenderde van de leerlingen zou (meer) willen zwemmen in de toekomst. Naast zwemmen is ook paardrijden vaak aangegeven, 29% zou deze sport in de toekomst willen beoefenen (figuur 4.9). Overige sporten die populair blijken onder de leerlingen, zijn: vecht-/ verdedigingssporten (25%), fitness (cardiovasculaire training) (19%), veldvoetbal (14%), zaalvoetbal (12%), skaten (11%), fitness (krachttraining) (11%), bowling (10%) en dansen (8%). Daarnaast hebben de leerlingen aangegeven in welk verband ze deze sporten zouden willen beoefenen. De meerderheid geeft de voorkeur aan het beoefenen van de sport bij een reguliere vereniging met een speciale groep voor jeugdigen met een beperking (43%).

Figuur 4.9 Top tien van sporten die leerlingen in de toekomst (meer) uit zouden willen oefenen.

Sportfrequentie

Uit de enquête blijkt dat het grootste gedeelte van de sportende leerlingen de sportfrequentie gelijk wil houden aan de huidige situatie (49%). Echter, een bijna net zo grote groep leerlingen geeft aan vaker te willen sporten dan ze op dit moment doen (45%). Op de vraag wat de gewenste sportfrequentie is, geeft ruim eenderde van deze groep als antwoord graag twee keer per week te willen sporten (34%). Onder de respondenten die een hogere sportfrequentie wensen, blijkt de belangrijkste reden waarom zij dat op dit moment niet doen, dat er te weinig mogelijkheden zijn om vaker (aangepast) te sporten (43%). Daarnaast blijkt dat het gebrek aan informatie

over sportmogelijkheden (23%) en tijd (35%) een belangrijke rol spelen in het feit dat leerlingen minder vaak sporten dan zij wensen.

4.5.2 Sport- en beweegaanbod in de directe woonomgeving

In deze paragraaf wordt ingegaan op de wensen en behoeften ten aanzien van het huidige sport- en beweegaanbod in de directe woonomgeving van de leerlingen (tabel 4.5). Bij het aanbod wordt onderscheid gemaakt tussen sportverenigingen, sportaccommodaties, beweegmogelijkheden zoals veldjes en speelplekken, en veiligheid.

Ten aanzien van sportverenigingen in de directe woonomgeving vindt 39% van de leerlingen dat er voldoende keuze is in verschillende soorten sportverenigingen. Echter, 40% van de respondenten geeft aan dat er te weinig keuze is. Binnen deze groep blijkt er in het bijzonder een gemis aan speciale begeleiding. Zo mist 40% een speciale sportvereniging voor mensen met een beperking en 39% zou in de omgeving graag een reguliere vereniging zien met een speciale groep voor jeugdigen met een beperking.

De keuze in dichtbij gelegen sportaccommodaties blijkt voor ruim de helft van de leerlingen voldoende te zijn (58%). Een kleinere groep geeft aan dat er te weinig sportaccommodaties zijn (23%). De sportaccommodaties die gemist worden, zijn: een zwembad (42%), een fitnesscentrum (22%) en een manege (20%).

Een ruime meerderheid van alle respondenten vindt dat er voldoende speel- en beweegmogelijkheden in de gebouwde omgeving zijn (67%). Onder de leerlingen die aangeven dat er onvoldoende mogelijkheden zijn om dichtbij huis te spelen en bewegen (19%) blijkt dat er voornamelijk behoefte is aan meer speeltuintjes (62%) en grasvelden (46%).

Wat betreft de veiligheid in de omgeving, zegt ruim 70% van de respondenten veilig te kunnen bewegen. Ongeveer één op de vijf leerlingen vindt het onveilig om te bewegen in de omgeving (20%), wat in 69% van de gevallen te wijten is aan het verkeer.

Tabel 4.5 *Tevredenheid met het sport- en beweegaanbod in de directe woonomgeving.*

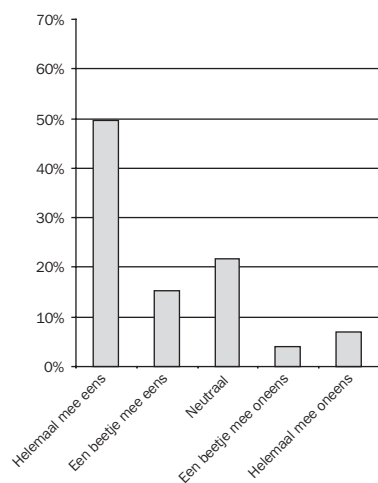
	Voldoende % (n)	Onvoldoende % (n)	Geen mening % (n)
Sportverenigingen	39 (75)	40 (77)	22 (43)
Sportaccommodaties	58 (112)	23 (45)	19 (36)
Speelmogelijkheden	67 (129)	19 (37)	13 (25)
Veiligheid	72 (139)	20 (39)	8 (16)

4.6 Sociale omgeving

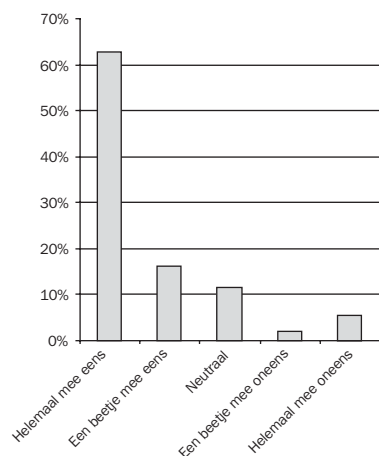
In deze paragraaf wordt ingegaan op de attitude van de leerlingen ten aanzien van sporten en bewegen. Daarnaast komen de attitude van de familie en vrienden van de leerling op het gebied van sport aan bod en wordt beschreven hoeveel steun de leerling daarin ontvangt van zijn of haar sociale omgeving.

4.6.1 Attitude

Uit de enquête blijkt dat een ruime meerderheid van de respondenten positief staat tegenover sporten en bewegen. Ongeveer tweederde van alle leerlingen ziet het belang van sporten en bewegen en 50% is het zelfs helemaal eens met de stelling dat sporten belangrijk is (figuur 4.10). Daarnaast is 79% van de leerlingen het helemaal eens of een beetje eens met de stelling 'ik vind het prettig om te bewegen en/ of sporten' (figuur 4.11). Ruim 60% is het helemaal eens met de stelling dat het leuk is om met andere kinderen of jongeren te sporten en bewegen, 14% is het hier een beetje mee eens.

Figuur 4.10 Mening over de stelling 'Ik vind het belangrijk om iets aan sport te doen'.

Figuur 4.11 Mening over de stelling 'Ik vind het prettig om te bewegen en/ of sporten'.

Daarnaast is gekeken naar de attitude van familie en vrienden ten aanzien van sporten en bewegen door de leerling. Hierbij blijkt dat ruim 80% van de ouders/ verzorgers van mening is dat hun kind iets aan sport moet doen. Over het algemeen vinden de broers en zussen dit wat minder belangrijk dan hun ouders/ verzorgers. Het grootste gedeelte van de broers en zussen maakt het niets uit of hun broer/ zus wel of niet aan sport doet (40%). Van het aantal leerlingen dat aangeeft vrienden of vriendinnen te hebben, geeft 38% aan dat het zijn/ haar vrienden/ vriendinnen niets uitmaakt of hij/ zij wel of niet sport.

4.6.2 Sociale invloed

Ruim de helft van de ouders/ verzorgers van de respondenten (56%) doet zelf regelmatig iets aan sport. Het grootste deel van de leerlingen hecht vrij veel waarde aan de mening van hun ouders of verzorgers over sporten (32%), 19% vindt deze mening heel belangrijk.

De broers en zussen van de respondenten blijken in de meeste gevallen zelf ook regelmatig iets aan sport te doen, bijna driekwart van de respondenten met broers of zussen geeft dit aan. Wat betreft de waarde die de respondent hecht aan de mening van hun broers en zussen is er niet een duidelijke meerderheid aan te wijzen.

Van de respondenten die aangeven vrienden of vriendinnen te hebben, geeft ruim 60% aan dat hun vrienden en vriendinnen regelmatig iets aan sport doen. De antwoorden zijn verdeeld als het gaat om de waarde die de respondent hecht aan de mening van hun vrienden of vriendinnen. Ruim een kwart geeft aan deze mening niet

belangrijk, maar ook niet onbelangrijk te vinden (27%). Een iets kleiner percentage (26%) hecht vrij veel of heel veel waarde aan deze mening en een gelijke hoeveelheid hecht vrij weinig of geen waarde aan deze mening.

4.6.3 Sociale steun

Uit de enquête komt naar voren dat leerlingen uit het speciaal onderwijs over het algemeen het meeste steun om te sporten ontvangen van hun ouders of verzorgers. Driekwart van alle leerlingen ontvangt vrij veel (36%) of heel veel steun (39%). Het grootste gedeelte van de leerlingen (33%) ontvangt niet veel, maar ook niet weinig steun van hun broers of zussen. De steun om te sporten afkomstig van vrienden of vriendinnen blijkt erg verdeeld, een groot deel van de leerlingen blijkt echter vrij weinig (15%) of heel weinig steun (15%) van hen te ontvangen.

4.7 Determinanten van sport- en beweeggedrag

Om de determinanten van het sport- en beweeggedrag van leerlingen uit het speciaal onderwijs te bepalen is gekeken naar de correlaties tussen de onderzoeksvariabelen. Tabel 4.6 geeft een correlatiematrix weer, waarin de correlaties tussen verschillende variabelen en de mate van zowel lichamelijke activiteit als inactiviteit (tv- en computergebruik) te zien zijn. Alleen de individuele en omgevingsdeterminanten die significant samenhangen met lichamelijke (in)activiteit zijn vermeld ($p \leq 0,05$).

Tabel 4.6 Samenhang tussen individuele en omgevingsdeterminanten en de mate van lichamelijke (in)activiteit.

Onderzoeksvariabelen	Aant. min tv/ computer p/wk	Aant. min transport van/naar school p/wk	Aanta. min buiten/ actief p/wk	Aanta. min lichamelijk actief p/wk	Aanta. min sport/ p/wk
Geslacht					
Leeftijd	,206**		-,189**		
Etniciteit					
Cluster					
Beleving van sport/ beweging			,178*	,273**	,312**
Bewustheid van belang sport/ beweging				,204**	,408**
Sportgedrag ouders	-,175*				
Sportgedrag broers/ zussen	-,156*				
Sportgedrag vrienden					
Mening ouders					
Mening broers/ zussen					
Mening vrienden					
Invloed ouders					,278**
Invloed broers/ zussen					
Invloed vrienden					
Steun ouders				,226**	
Steun broers/ zussen				,166*	
Steun vrienden					

* = $p \leq 0,05$; ** = $p \leq 0,01$.

In tabel 4.6 is te zien dat leeftijd een sterke samenhang vertoont met het aantal minuten dat per week besteed wordt aan televisie kijken en computeren ($r = 0,206$). Dat wil zeggen dat oudere kinderen langer televisie kijken en/ of computeren dan jongere kinderen. Lichamelijke inactiviteit blijkt ook samen te hangen met het sportgedrag van de rest van het gezin. Tussen deze variabelen bestaat een negatieve correlatie, wat inhoudt dat hoe minder lichamelijk actief de ouders en broers en/ of zussen zijn, hoe meer een jeugdige naar de televisie kijkt en/ of computert.

Leeftijd is negatief gecorreleerd met het aantal minuten dat een leerling buiten speelt ($r = -0,189$). Oudere kinderen spelen minder lang buiten dan jongere kinderen.

Bij de mate van lichamelijke activiteit blijkt de eigen attitude een rol te spelen. Zowel de beleving van sport en beweging ($r = 0,273$) als de mate waarin een leerling zich bewust is van het belang van lichamelijke activiteit ($r = 0,204$), correleren positief met het aantal lichamelijk actieve minuten per week. Oftewel, hoe prettiger en leuker

een leerling het vindt om te bewegen en hoe meer hij of zij het belangrijk vindt om dit te doen, hoe hoger het activiteitsniveau ligt. Daarnaast blijkt de sociale steun een rol te spelen in de mate waarin de leerling lichamelijk actief is. De steun die hij of zij ontvangt om te bewegen van ouders/ verzorgers ($r = 0,226$) en broers of zussen ($r = 0,166$) blijken positief samen te hangen met de mate van lichamelijke activiteit.

Het sportgedrag van de leerlingen hangt samen met hun attitude (beleving: $r = 0,312$; bewustheid: $r = 0,408$) en de waarde die zij hechten aan de mening van de ouders ($r = 0,278$).

Er is tevens gekeken naar de samenhang tussen de aard van de beperking en de mate van lichamelijke (in)activiteit. Significante correlaties zijn weergegeven in tabel 4.7. Hierin is te zien dat doofheid en slechthorendheid samenhangen met het aantal minuten lichamelijke activiteit per week ($r = 0,183$) en het aantal minuten buitenspelen per week ($r = 0,203$). De beperking leermoeilijkheden blijkt een negatieve samenhang te vertonen met de mate van lichamelijke inactiviteit ($r = -0,146$). Ook de correlatie tussen een chromosoomafwijking en het aantal minuten buitenspelen en lichamelijke activiteit per week is negatief ($r = -0,141$; respectievelijk $r = -0,182$).

Opvallend zijn de significante correlaties die de lichamelijke beperking laat zien. Er bestaat een positieve relatie met het aantal minuten tv kijken en/ of computeren per week ($r = 0,235$), wat wijst op een hogere mate van inactiviteit bij leerlingen met een beperking van deze aard. Deze aanname wordt versterkt door de negatieve correlaties met zowel het aantal minuten lichamelijke activiteit per week ($r = -0,260$), als met het aantal minuten buiten actief per week ($r = -0,284$).

Tabel 4.7 Samenhang tussen beperkingen en de mate van lichamelijke (in)activiteit.

Beperking	Aant. min tv/ computer p/wk	Aant. min transport van/naar school p/wk	Aanta. min buiten/ actief p/wk	Aanta. min lichamelijk actief p/wk	Aanta. min sport/ p/wk
Doofheid/ slechthorendheid			,203*	,183**	
Blindheid/ slechtziendheid					
Spraak-/ taalmoeilijkheden					
Leermoeilijkheden	-,146*				
Verstandelijke beperking					
Chromosoomafwijking			-,141*	-,182*	
Autistische stoornis					
Lichamelijke beperking	,235**		-,284**	-,260**	
Chronische aandoening					

Naast de analyses van de samenhang tussen elk van de determinanten en het aantal minuten lichamelijke activiteit per week, de univariate analyses, is ook gekeken naar de voor alle overige determinanten gecorrigeerde relaties, de multivariate analyses. Met behulp van een meervoudige lineaire regressie analyse (enter-methode) is nagegaan hoeveel procent van de variantie in het aantal minuten lichamelijke activiteit per week verklaard kan worden door het totaal aan determinanten. Een overzicht van de univariate en partiële correlatiecoëfficiënten en de verklaarde variantie is te vinden in tabel 4.8.

Tabel 4.8 Univariate en partiële correlaties tussen individuele en omgevingsdeterminanten en het aantal minuten lichamelijke activiteit per week.

Onafhankelijke variabelen	Univariate correlatie ^a met totaal aantal minuten lichamelijke activiteit p/wk	Partiële correlatie ^b met totaal aantal minuten lichamelijke activiteit p/wk	R ²
Individuele determinanten			,08
Geslacht	-,016	-,131	
Leeftijd	-,114	-,079	
Etniciteit	-,101	,017	
Beleving van sport/ beweging	,273**	,126	
Bewustheid van belang sport/ beweging	,204**	,045	
Sociale omgeving			,17
Sportgedrag ouders	,043	-,110	
Sportgedrag broers/ zussen	,017	,055	
Sportgedrag vrienden	,012	-,125	
Mening ouders	-,043	,116	
Mening broers/ zussen	-,094	,117	
Mening vrienden	-,058	,151	
Invloed ouders	,084	-,107	
Invloed broers/ zussen	,070	,023	
Invloed vrienden	-,111	-,180	
Steun ouders	,226**	,060	
Steun broers/ zussen	,166*	,052	
Steun vrienden	,158	,248'	
			,25

a = univariate (ongecorrigeerde) correlatie; b = partiële correlatie, gecorrigeerd voor de overige determinanten binnen dezelfde determinantencategorie;

* = $p \leq 0,05$; ** = $p \leq 0,01$; ' = $p \leq 0,10$.

Uit de regressie analyse blijkt dat 25% van de totale variantie in het aantal minuten lichamelijke activiteit per week verklaard kan worden door alle variabelen samen (tabel 4.8). De individuele determinanten geslacht, leeftijd, etniciteit, beleving en bewustheid van sport en beweging verklaren samen 8% van de variantie in het aantal minuten lichamelijke activiteit per week, de factoren betreffende de sociale omgeving voegen daar 17% aan toe.

5 Conclusies en discussie

De doelstelling van het huidige onderzoek was tweeledig. Enerzijds diende er inzicht verworven te worden in het huidige sport- en beweegaanbod voor jeugdigen met een beperking zowel binnen als buiten de setting van het onderwijs³. Anderzijds diende het onderzoek ertoe inzicht te krijgen in de mate van lichamelijke activiteit van jeugdigen met een beperking. Hoe vaak nemen zij deel aan sport- en beweegactiviteiten, wat zijn hun wensen en behoeften op dit gebied en waar liggen eventuele knelpunten en barrières?

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van het onderzoek kort herhaald en bediscussieerd.

5.1 Sport- en beweegactiviteiten voor leerlingen uit het speciaal onderwijs

Hoewel de respons van de scholen (26%) op de Internet enquête relatief laag was, is toch een aardig beeld gekregen van de huidige stand van zaken wat betreft het sport- en beweegaanbod binnen de setting van het speciaal onderwijs. De verdeling van de verschillende onderwijstypen onder de respondenten komt overeen met de landelijke verdeling.

Bewegingsonderwijs

De scholen die hebben meegewerkt aan het onderzoek (n = 164) geven gemiddeld twee lessen bewegingsonderwijs per week aan hun leerlingen. De beweegvormen die het meest worden aangeboden tijdens de lessen bewegingsonderwijs zijn: voetbal, basketbal, honkbal/ softbal/ slagbal, hockey, turnen, atletiek, badminton, stoeispelen (judo), volleybal en korfbal.

In een onderzoek onder 150 VMBO scholen zijn vergelijkbare gegevens gevonden (Steger et al., 2004). Zij geven, afhankelijk van het leerjaar, gemiddeld tussen de twee en drie lessen bewegingsonderwijs per week aan hun leerlingen. De tien populairste beweegvormen op het VMBO zijn: voetbal, basketbal, volleybal, turnen, hockey, badminton, atletiek, honkbal/ softbal/ slagbal, stoeispelen (judo) en conditionele beweegvormen op muziek (steps, aerobics).

Naschoolse sport- en beweegactiviteiten

Slechts 29% van de scholen uit het speciaal onderwijs biedt naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan. Zij doen dit veelal in de vorm van een sportdag of een toernooi. Slechts 13% van de scholen biedt structureel naschoolse sportcursussen aan hun leerlingen aan. In cluster 3 worden het minst vaak naschoolse sport- en beweegactiviteiten aangeboden.

³ Het sport- en beweegaanbod voor jeugdigen met een beperking buiten de setting van het onderwijs wordt beschreven in het rapport van Kobes & De Vries (2004).

Het percentage scholen uit het speciaal onderwijs met een naschools sport- en beweegaanbod is aanzienlijk lager dan het percentage VMBO scholen dat naschoolse sport- en beweegactiviteiten aanbiedt. Meer dan de helft van de VMBO scholen gaf aan meer dan twee keer per jaar activiteiten te organiseren buiten het lesprogramma om (Stege et al., 2004).

De twee voornaamste redenen voor scholen uit het speciaal onderwijs om geen of niet meer naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan te bieden, zijn het vervoer van de leerlingen en een gebrek aan geld. Deze twee redenen worden eveneens genoemd in een recent onderzoek onder ouders van kinderen die ZMLK onderwijs volgen (Potter, 2005). Zeventien procent van de ouders heeft in dit onderzoek aangegeven dat hun kind geen lid is van een sportvereniging vanuit financieel oogpunt. Het vervoer werd door 16% van de ouders als belangrijkste reden opgegeven.

Meer dan de helft van de scholen uit het huidige onderzoek zou meer sport- en beweegactiviteiten aan hun leerlingen aan willen bieden. Zij zouden met name meer activiteiten aan willen bieden op het gebied van: dansen, zelfverdediging, stoeisporten (judo), fitness, basketbal en voetbal.

5.2 Sport- en beweegactiviteiten door leerlingen uit het speciaal onderwijs

Ook voor deze fase van het onderzoek geldt dat de respons op de schriftelijke enquête (37%) relatief laag was. In vergelijking met de landelijke verdeling van leerlingen over de verschillende onderwijstypen zijn leerlingen uit cluster 1 en cluster 2 enigszins oververtegenwoordigd in het huidige onderzoek. Hier dient bij de interpretatie van de resultaten rekening mee gehouden te worden.

Mate van lichamelijke activiteit

Een aanzienlijk deel van de respondenten is niet voldoende lichamelijk actief volgens de richtlijn van de NNGB voor jeugdigen jonger dan 18 jaar (Kemper et al., 2000). Slechts 27% van de respondenten voldoet aan deze norm. Leerlingen met een auditieve beperking en leerlingen met spraak- en taalproblemen voldoen significant vaker aan de NNGB dan leerlingen uit andere clusters. Dit zou te maken kunnen hebben met het feit dat er bij deze leerlingen in de meeste gevallen geen sprake is van lichamelijke of visuele beperkingen.

Men kan zich hierbij afvragen of de NNGB wel van toepassing is op jeugdigen met een beperking. Er is op dit moment echter geen andere richtlijn voorhanden specifiek voor deze doelgroep. Meer dan de helft van de leerlingen (60%) blijkt wel zeven dagen per week 60 minuten of meer per dag lichamelijk actief te zijn, maar sport niet tweemaal per week. Sport- en beweegactiviteiten op school zijn hier niet bij meegerekend, aangezien er vermoedelijk grote verschillen bestaan tussen de intensiteit van de lessen bewegingsonderwijs in de verschillende onderwijstypen.

Uit gegevens van het CBS (2003) blijkt dat 23% van de 12-17 jarigen voldoet aan de NNGB. Dit is lager dan het percentage 12-16 jarigen in het huidige onderzoek dat aan de norm voldoet (32%). Het percentage jongeren met een beperking dat aan de norm voldoet ligt dus onverwacht hoger dan het algemene percentage. Dit verschil kan toegeschreven worden aan de wijze waarop lichamelijke activiteit gedefinieerd en gemeten is.

Bruil et al. (2004) heeft onderzoek gedaan naar de mate van lichamelijke activiteit van leerlingen in het reguliere basisonderwijs (4-12 jaar). Hieruit kwam naar voren dat 81% van de leerlingen normactief was. Het huidige onderzoek wijst uit dat 65% van de 4-12 jarigen normactief is. Deze twee percentages verschillen significant van elkaar ($\chi^2 = 12,325$; $p < 0,01$). Dit verschil kan vermoedelijk mede verklaard worden door het feit dat veel leerlingen uit het speciaal onderwijs niet lopend of fietsend naar school gaan.

Sportdeelname

Zes op de tien leerlingen uit het speciaal onderwijs doet wel eens aan sport. Dit percentage komt overeen met de bevindingen in een onderzoek onder ouders/ verzorgers van kinderen met een beperking (5-16 jaar) in Amsterdam (Schakel, 2004). Het percentage is echter aanzienlijk lager dan het percentage sporters onder jeugdigen zonder beperking. In 1999 deed 92% van de 6-11 jarigen en 86% van de 12-19 jarigen aan sport (Breedveld et al., 2003).

Van de leerlingen die hebben aangegeven aan sport te doen, sport 86% in georganiseerd verband. De meerderheid (59%) doet dit bij een reguliere sportvereniging, al dan niet bij een speciale groep voor jeugdigen met een beperking.

Leerlingen die op dit moment niet aan sport doen, blijken dit veelal niet te doen wegens een gebrek aan (aangepaste) mogelijkheden voor hen om te kunnen sporten. Daarnaast wordt het gebrek aan informatie en kennis over bestaande mogelijkheden als belangrijke reden genoemd. Bij leerlingen of ouders die aangeven dat sporten niet mogelijk is vanwege de beperking, bestaat eveneens de kans dat zij niet op de hoogte zijn van mogelijkheden waar zij zouden kunnen sporten.

Wensen en behoeften

Het merendeel van de leerlingen die nu niet sport, zou dit in de toekomst wel willen doen. Bovendien zou bijna de helft van de sportende leerlingen frequenter willen sporten (45%). Uit het feit dat, daarbij opgeteld een ruime meerderheid van de leerlingen het prettig vindt om te sporten en bewegen en hier ook het belang van inziet, zou kunnen worden opgemaakt dat bewegingsstimulering niet de belangrijkste noodzaak is, maar eerder het wegnemen van knelpunten en barrières zoals het gebrek aan deskundige begeleiding en de prestatiegerichtheid bij het sporten.

Zwemmen, paardrijden en voetbal zijn sporten die zeer frequent genoemd worden onder leerlingen die aan sport doen, maar ook leerlingen die nog niet sporten blijken interesse te hebben voor deze sporten. Deze sporten komen ook naar voren in een onderzoek van Stichting de Brug (Potter, 2005) onder jeugdigen met een verstandelijke beperking in de leeftijd van 9-19 jaar en een onderzoek van Stichting Only Friends onder ouders/ verzorgers van kinderen met een beperking in de leeftijd van 5-16 jaar (Schakel, 2004). Hieruit kan worden opgemaakt dat er toch het meeste interesse is voor de 'normale' sporten. Daarnaast komt uit dit onderzoek naar voren dat in overeenstemming met het huidige onderzoek, het gebrek aan mogelijkheden en kennis betreffende deze mogelijkheden de belangrijkste redenen vormen om niet te sporten.

6 Aanbevelingen

6.1 Aanbevelingen voor NebasNsg

Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan voor de NebasNsg:

- De samenwerking tussen scholen uit het speciaal onderwijs en andere organisaties die zich op sport en bewegen richten dient te worden bevorderd. Minder dan de helft van de scholen werkt op dit moment samen met de gemeente, de GGD, sportverenigingen, andere scholen, gehandicaptenorganisaties, etc. De BOS-impuls biedt hiervoor goede mogelijkheden.
- Het transport van en naar school draagt nauwelijks bij aan de mate van lichamelijke activiteit van jeugdigen met een beperking. Het merendeel van de leerlingen gaat met een (taxi)busje van en naar school. Jeugdigen met een beperking moeten hun lichamelijke activiteit halen uit algemene dagelijkse activiteiten, buiten spelen, sport- en beweegactiviteiten op school en sporten.
Naast het opzetten van naschoolse sport- en beweegactiviteiten en het stimuleren van doorstroming naar reguliere sportverenigingen is het aan te bevelen het bewegingsonderwijs in het speciaal onderwijs mede af te stemmen op het halen van de NNGB in de zin van het bevorderen van de lichamelijke fitheid (kracht, lenigheid en coördinatie).
- Ouders betrekken bij School & Sport Speciaal projecten. De rol van ouders/ verzorgers hangt samen met de mate van lichamelijke activiteit van hun kind. Het is belangrijk om ouders te informeren over het bestaande sport- en beweegaanbod en het belang van lichamelijke activiteit. Dit kan bijvoorbeeld door middel van informatiebijeenkomsten en folders. De school zou deze informerende taak voor een belangrijk deel op zich kunnen nemen.
- Deskundige begeleiding van jeugdigen met een beperking bij het sporten en bewegen vormt een knelpunt. Het is belangrijk om reguliere sportverenigingen bekend te maken met de doelgroep en instructies te geven ten aanzien van de begeleiding van deze groep. NebasNsg zou bijvoorbeeld workshops kunnen verzorgen of een handboek kunnen ontwikkelen voor trainers, coaches en begeleiders van jeugdige sporters met een beperking.

- School & Sport Speciaal projecten moeten aansluiten bij de wensen en behoeften van jeugdigen met een beperking. Zoals uit het huidige onderzoek en het onderzoek van Stichting de Brug (2005) blijkt, zijn jeugdigen met een beperking met name geïnteresseerd in 'normale' sporten als zwemmen en voetbal en niet zo zeer in aangepaste sporten als goalbal, showdown of boccia. De toegankelijkheid van 'normale' sporten vormt nu nog te vaak een belemmering.
- Het is belangrijk om de invulling van een School & Sport Speciaal project aan te laten sluiten op het sport- en beweegaanbod in de omgeving, zodat doorverwijzing ook daadwerkelijk tot de mogelijkheden behoort.
- De website www.schoolsportspeciaal.nl doorontwikkelen en gebruiken om informatie uit te wisselen op het gebied van 'good' en 'bad' practices van sport- en bewegingsstimuleringsprojecten in het speciaal onderwijs. Er kan tevens gedacht worden aan voorlichtingsmateriaal, een discussieforum, een prikbord met vraag aanbod, voorbeelden van succesvolle subsidieaanvragen, informatie over de BOS-impuls, relevante publicaties, links, etc.
- De voornaamste knelpunten (vervoer, geld en personeel) om geen of niet meer naschoolse sport- en beweegactiviteiten aan te bieden moeten zo veel mogelijk worden weggenomen om de doelstelling zoals geformuleerd in de nota 'Tijd voor sport; bewegen, meedoen en presteren' (Ministerie van VWS, 2005) te bereiken. In 2010 zal op 90% van de scholen elke leerling dagelijks moeten kunnen sporten binnen en buiten de schooluren.

6.2 Aanbevelingen voor vervolg onderzoek

Er is nog relatief weinig bekend over het sport- en beweeggedrag van jeugdigen met een beperking. Meer onderzoek op dit gebied is nodig om ontwikkelingen op het gebied van sport en bewegen te kunnen volgen en het effect van stimuleringsmaatregelen te kunnen evalueren.

Bij vervolgprojecten dienen ook jeugdigen met een beperking binnen het regulier onderwijs betrokken te worden.

7 Definities en afkortingen

AVS	=	Algemene Vereniging Schoolleiders
Beperking het	=	een lichamelijke en/ of geestelijke stoornis die een wezenlijk en langdurend ongunstig effect heeft op het vermogen van een persoon om zijn normale dagelijkse activiteiten uit te kunnen voeren
BO	=	basisonderwijs
BOS	=	buurt-onderwijs-sport
CBS	=	Centraal Bureau voor de Statistiek
CvI	=	Commissie van Indicatiestelling
Inactief	=	een persoon is inactief als hij/ zij nul, één of twee dagen in de week minstens 60 minuten per dag lichamenlijk actief is
IOBK	=	in ontwikkeling bedreigde kleuters
Jeugdigen	=	schoolgaande jeugd van vier tot en met tenminste 16 jaar oud (NebasNsg, 2002)
KVLO	=	Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding
LGF	=	leerlinggebonden financiering
Lichamelijke activiteit	=	iedere lichaamsbeweging die tot stand komt door samentrekking van skeletspieren en waarbij het intensiteitniveau boven dat van het rustmetabolisme ligt (Kemper et al., 2000)
LOM	=	leer- en opvoedingsmoeilijkheden
LWOO	=	leerwegondersteunend onderwijs
M	=	gemiddelde

MLK	= moeilijk lerende kinderen
NebasNsg	= Nederlandse sportorganisatie voor mensen met een beperking
NISB	= Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen
NNGB	= Nederlandse Norm Gezond Bewegen
NOC*NSF	= Nederlands Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie
Normactief	= een persoon is normactief als hij/ zijn zeven dagen in de week minstens 60 minuten per dag lichamelijk actief is
OC&W	= (Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
PrO	= Praktijkonderwijs
REC	= Regionaal Expertise Centrum
SBO	= speciaal basisonderwijs
SD	= standaarddeviatie
Semi-actief	= een persoon is semi-actief als hij/ zijn drie of vier dagen in de week minstens 60 minuten per dag lichamelijk actief is
Semi-inactief	= een persoon is semi-inactief als hij/ zij vijf of zes dagen in de week minstens 60 minuten per dag lichamelijk actief is
Sport	= elke lichamelijke activiteit die tot doel heeft om de lichamelijke fitheid te verbeteren of te handhaven, in georganiseerd (vereniging) of ongeorganiseerd (op eigen gelegenheid) verband
TNO	= Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
TNO KvL	= TNO Kwaliteit van Leven

VO	= voortgezet onderwijs
VVO	= Vereniging voor management in het Voortgezet Onderwijs
VWS	= (Ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WEC	= Wet op de Expertise Centra
WHO	= World Health Organisation
ZMLK	= zeer moeilijk lerende kinderen

8 Referenties

AMERICAN COLLEGE OF SPORTS MEDICINE. Chapter 11. Exercise testing and prescription for children, the elderly, and pregnant women. In: ACSM's guidelines for exercise testing and prescription. Philadelphia: Lippicott Williams & Wilkins, 2000: 217-223.

BATTISTA RA. Physical Activity for Children with Physical Disabilities. 2001; verkregen op 19 april 2005 van edweb6.educ.msu.edu/kin866/resbattista1.htm.

BIDDLE S, SALLIS JF, CAVILL N, eds. Young and active? Policy framework for young people and health-enhancing physical activity. London: Health Education Authority, 1998.

BIDDLE SJ, GORELY T, STENSEL DJ. Health-enhancing physical activity and sedentary behaviour in children and adolescents. *J Sports Sci* 2004; 22 (8): 679-701.

BOTTENBURG M van, SMIT S. Richtlijn Sportdeename-Onderzoek. Definitief basis- en startdocument. 's Hertogenbosch: Diopter – Janssens & Van Bottenburg BV, 2000.

BREEDVELD K, GOOSSENS R, BOTTENBURG M van, OOIJENDIJK WTM, HILDEBRANDT V, STIGGELBOUT M, LUCASSEN J, POEL H van der. Rapportage Sport 2003. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2003.

BRUIL J, DIJKSTRA NS, DUINSTRAL U, JACOBUSSE GW, WIJNGAARDEN JCM, PIJPERS FM, PAULUSSEN TGWM. Handleiding GBG-vragenlijsten 'Hoe gezond ben jij?' Een toelichting op de ontwikkeling en het gebruik van de vernieuwde GBG-vragenlijsten. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid, 2004.

COOPER RA, QUATRANO LA, AXELSON PW, HARLAN W, STINEMAN M, FRANKLIN B, KRAUSE JS, BACH J, CHAMBERS H, CHAO EYS, ALEXANDER M, PAINTER P. Research on physical activity and health among people with disabilities: a consensus statement. *J Rehabil Res Dev* 1999; 36 (2): 142-154.

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK (CBS) Standaarddefinitie allochtonen. Index 2000; 10.

CBS. Lichamelijke activiteit in het kader van voldoen aan norm gezond bewegen. 2003.

CBS. Jaarboek Onderwijs in cijfers 2005. Voorburg/ Heerlen: CBS, 2004.

CHRONISCH zieken en gehandicaptenraad i.s.m. Federatie van Ouderverenigingen. Utrecht: Oudervoorlichting Leerlinggebonden Financiering, 2002.

DILorenzo TM, STUCKY-ROPP RC, VANDER WAL JS, GOTHAM HJ. Determinants of exercise among Children. II. A Longitudinal Analysis. *Prev Med* 1998; 27: 470-477.

GEZONDHEIDSRAAD. Overgewicht en obesitas. Den Haag: Gezondheidsraad, 2003.

GGD NEDERLAND. Lokale en Nationale Monitor Volksgezondheid. Lokale en nationale monitor jeugdgezondheid en volksgezondheid. Uniformering van gezondheidszorg-onderzoek. Utrecht: GGD Nederland, 2004.

KEMPER HCG. Groei en Gezondheid in Nederland. Utrecht: Van der Wees, 2001.

KEMPER HCG, OOIJENDIJK WTM, STIGGELBOUT M. Consensus over de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. *TSG* 2000; 78: 180-183.

KING K, LAW M, KING S, ROSENBAUM P, KERTOY MK, YOUND NL. A conceptual model of the factors affecting the recreation and leisure participation of children with disabilities. *Phys Occup Ther Ped* 2003; 23 (1): 63 - 84.

KOBES BJH, VRIES SI de. School & Sport Speciaal: een verkennende studie naar sport- en beweegactiviteiten voor jeugdigen met een beperking in Nederland. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid. TNO-rapport PG/ B&G 2004.322, 2004.

LINDQUIST CH, REYNOLDS KD, GORAN MI. Sociocultural determinants of physical activity among children. *Prev Med* 1999; 29: 305-312.

MINISTERIE VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP. Het onderwijssysteem in Nederland 2001/2002. Nota. Zoetermeer: Ministerie van OC&W, 2002a.

MINISTERIE VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP. Met de rugzak naar school. Leerlinggebonden financiering voor ouders van schoolgaande kinderen met een handicap of stoornis. Den Haag: Ministerie van OC&W, 2002b.

MINISTERIE VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP. Primair Onderwijs 2003-2004: gids voor ouders en verzorgers. Woerden, 2004.

MINISTERIE VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT. Nota 'Tijd voor sport; bewegen, meedoen en presteren. Den Haag: Ministerie van VWS, 2005.

MOORE LL, GAO D, BRADLEE ML, et al. Does early physical activity predict body fat change throughout childhood? *Prev Med* 2003; 37 (1): 10-17.

MULDER YM, STIGGELBOUT M, WINTER THC de, HIRASING RA. De gezondheidswaarde van lichamelijke activiteit: jeugd. Fysiopraxis 1999; 7: 12-15.

NEBASNSG. Subsidieaanvraag School & Sport Speciaal. Bunnik: NebasNsg, 2002.

NISB. Beleidsvisie School & Sport. Arnhem: NISB, 2002.

POTTER P. Resultaten enquête "Jippie Speciaal" Groningen. Groningen: Stichting de Brug, 2005

RENDERS CM, HENNEMAN L, TIMMERMANS DRM, HIRASING RA. Televisiekijken en enkele eetgewoonten bij Amsterdamse 6-14 jarigen; een transversaal onderzoek. Ned Tijdschr Geneeskd 2004; 148 :2072-6.

RIMMER JH, BRADDOCK, PITETI KH. Research on physical activity and disability: an emerging national priority. Med Sci Sports Exerc 1996; 28(11): 1366-1372.

SALLIS JF, SIMONS MORTON BG, STONE EJ, CORBIN CB et al. Determinants of physical activity and interventions in youth. Med Sci Sports Exerc 1992 24 (6 suppl): S248-S257.

SCHAKEL H. Marktonderzoek Stichting Only Friends. De behoefte aan een accommodatie voor kinderen met een beperking. Amsterdam: Stichting Only Friends, 2004.

SIJBRANDA A, VISSER M, BOONEKAMP G, LEURS M. Sport en bewegen voor chronisch zieke jeugd. Arnhem: Stichting jeugd in beweging/ NOC*NSF, 2000.

STEGE JP, HESPEN ATH van, OOIJENDIJK WTM, OVERBEEK K van, VRIES SI de. Sport- en bewegingsactiviteiten op het VMBO. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid, 2004. Publ. nr. 04.178.

STUCKEY-ROPP RC, DILORENZO TM. Determinants of Exercise in Children. Prev Med 1993; 22: 880-889.

TNO PREVENTIE EN GEZONDHEID. Vragenlijst 'Sporten en Bewegen'. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid, 2003.

TNO PREVENTIE EN GEZONDHEID, GGD NEDERLAND. Vragenlijsten schoolgezondheid basisonderwijs. Leiden/ Utrecht: TNO Preventie en Gezondheid/ GGD Nederland, 2004.

WILSON PE. Exercise and sports for children who have disabilities. Phys Med Rehabil Clin N Am 2002; 13: 907-923.

A Internet enquête onder scholen uit het speciaal onderwijs

Enquête School & Sport Speciaal

Welkom bij de Enquête School & Sport Speciaal.

Sporten en bewegen is goed voor de gezondheid, ook voor kinderen en jongeren met een beperking. Door middel van deze enquête krijgen wij een beter beeld van het sport- en bewegingsaanbod binnen het speciaal onderwijs.

Postcode:

Huisnummer:

U kunt nu beginnen met de enquête.

Indien u dat wenst kunt u uw enquête beveiligen met een wachtwoord. Zo kunt u de enquête op een ander tijdstip verder/nogmaals invullen.

1. Wat is de naam van de school?

Naam:

Locatie:

Plaats:

2. Binnen welk cluster valt de school?

Cluster 1 onderwijs (onderwijs aan visueel gehandicapte leerlingen)

Cluster 2 onderwijs (onderwijs aan auditief en communicatief gehandicapte leerlingen)

Cluster 3 onderwijs

lichamelijk gehandicapte leerlingen

verstandelijk gehandicapte leerlingen

meervoudig gehandicapte leerlingen

Anders, namelijk:

3. Wat is uw functie binnen de school?

Directeur

Groepsleerkracht

Vakleerkracht bewegingsonderwijs

Anders, namelijk:

4. Wat zijn uw contactgegevens?

Naam:

Telefoonnummer:

E-mail adres:

5. Hoeveel leerlingen staan er op uw school ingeschreven? (peildatum 1 september 2004)

... leerlingen

6. Wat is de leeftijd van de leerlingen op uw school?

Van ... tot ... jaar

7. Wat is de verhouding jongens en meisjes op uw school?

Percentage jongens:

Percentage meisjes:

8. Wilt u hieronder aangeven hoeveel lessen bewegingsonderwijs uw leerlingen gemiddeld per week krijgen en hoe lang de desbetreffende lessen duren?

Een leerling uit de onderbouw krijgt gemiddeld ... lessen bewegingsonderwijs à ... minuten.

Een leerling uit de middelbouw krijgt gemiddeld ... lessen bewegingsonderwijs à ... minuten.

Een leerling uit de bovenbouw krijgt gemiddeld ... lessen bewegingsonderwijs à ... minuten.

Een leerling uit het voortgezet onderwijs krijgt gemiddeld ... lessen bewegingsonderwijs à ... minuten.

9. **Wat is de gemiddelde groepsgrootte tijdens de lessen bewegingsonderwijs?**
... leerlingen
10. **Waarop is de indeling van deze groepen gebaseerd? (meerdere antwoorden mogelijk)**
Leeftijd
Cognitieve vaardigheden (bijv. loesniveau)
Sociaal-emotionele vaardigheden
Motorische vaardigheden
Soort beperking
Anders, namelijk:
11. **Hoeverd vakleerkrachten bewegingsonderwijs (CIOS, ALO) werken er op de school?**
... vakleerkrachten
12. **Hoeverd uur beste(c)dt(en) de vakleerkracht(en) in totaal aan het doceren van bewegingsonderwijs?**
... uur per week
13. **Hoeverd assistenten bewegingsonderwijs werken op de school?**
... assistenten
14. **Hoeverd vrijwilligers zijn er betrokken bij de lessen bewegingsonderwijs?**
... vrijwilligers
15. **Welke van de volgende bewegingsvormen komen er tijdens de lessen bewegingsonderwijs aan bod? (meerdere antwoorden mogelijk)**
○ Spelvormen ○ <u>Doel spelen:</u> ○ Basketbal ○ Rolstoelbasketbal ○ Boccia ○ Goalbal ○ Handbal ○ Hockey ○ Rolstoelhockey ○ Koefbal ○ Quad rugby ○ Showdown ○ Voetbal ○ Volleybal ○ <u>Terugslag spelen:</u> ○ Badminton ○ Honkbal, softbal, slagbal ○ Tennis ○ Rolstoeltennis ○ (schuif)tafeltennis ○	○ Atletiek ○ Turnen ○ Bewegen op muziek ○ Dansen ○ Rolstoeldansen ○ Zelfverdediging ○ Aikido ○ Stoeispelen (judo) ○ Zelfverdediging ○ Overige bewegingsvormen ○ Fitness ○ Handboogschieten ○ Kegelen ○ Handbiken ○ Tandemfietsen ○ Paardrijden ○ Kanoën ○ Roeien ○ Zeilen ○ Zwenmenen ○ Anders, namelijk:
16. **Waarom heeft u voor de bewegingsvormen uit de vorige vraag gekozen? (maximaal twee antwoorden)**
Omdat de leerlingen deze bewegingsvormen leuk vinden.
Omdat deze bewegingsvormen goed te organiseren zijn op de school.
Omdat deze bewegingsvormen goed aansluiten bij de beperking van de leerlingen.
Omdat deze bewegingsvormen leerzaam/goed zijn.
Anders, namelijk:

17. **Welke accommodatie(s) heeft uw school tot haar beschikking voor de lessen bewegingsonderwijs? (meerdere antwoorden mogelijk)**
 Gymzaal
 (voetbal)veld
 Zwembad
 Tennisbaan
 Fitnessruimte
 Mausege
 Anders, namelijk:
18. **Wat zijn de specifieke problemen waarmee uw leerlingen kampen bij het sporten en bewegen? (meerdere antwoorden mogelijk)**
 Onzekerheid over eigen bewegen
 Puberteit
 Lichamelijke beperking(en)
 Cognitieve beperking(en) in spelvormen
 Gedragproblemen
 Anders, namelijk:
19. **Worden er naschoolse sport- en bewegingsactiviteiten georganiseerd door de school?**
 Ja
 Nee
20. **Voor welke bewegingsvormen worden deze naschoolse activiteiten georganiseerd? (meerdere antwoorden mogelijk)**
○ Spelvormen <u>Doelspelen:</u> ○ Basketbal ○ Rolstoelbasketbal ○ Boccia ○ Goalbal ○ Handbal ○ Hockey ○ Rolstoelhockey ○ Keefbal ○ Quad rugby ○ Showdown ○ Voetbal ○ Volleybal <u>Tenngspelen:</u> ○ Badminton ○ Hoekbal, softbal, slagbal ○ Tennis ○ Rolstoeltennis ○ (schuif)tafeltennis	○ Atletiek ○ Turnen ○ Bewegen op muziek ○ Dansen ○ Rolstoeldansen ○ Zelfverdediging ○ Aikido ○ Stoeispelen (judo) ○ Zelfverdediging ○ Overige bewegingsvormen ○ Fitness ○ Handboogschieten ○ Kegelen ○ Handbiken ○ Tandemfietsen ○ Paardrijden ○ Kanoën ○ Roeien ○ Zeilen ○ Zwemmen Anders, namelijk:

21. Kunt u aangeven in welke vorm deze activiteiten plaatsvinden (bijv. sportdag, toernooi, clinic), welke sport er dan gegeven wordt, hoe vaak deze activiteiten worden georganiseerd en hoeveel leerlingen er aan meedoen?

Vorm	Welke sport	Hoe vaak per jaar?	Aantal deelnemers
☐ Sportdag			
☐ Toernooi			
☐ Cursus			
☐ Clinic			
☐ Anders, namelijk:			

22. Zou de school meer sport- en bewegactiviteiten aan willen bieden aan de leerlingen?

Ja
Nee

23. Welke bewegvormen zou de school (meer) willen aanbieden? (meerdere antwoorden mogelijk)

Spelvormen

Doelspelen

- Basketbal
- Rolstoelbasketbal
- Boccia
- Goalbal
- Handbal
- Hockey
- Rolstoelhockey
- Korfbal
- Quad rugby
- Showdown
- Voetbal
- Volleybal

Tenuelesspelen

- Badminton
- Honkbal, softbal, slagbal
- Tennis
- Rolstoeltennis
- (schuif)tafeltennis

Atletiek

Turnen

Bewegen op muziek

- Dansen
- Rolstoeldansen

Zelfverdediging

- Aikido
- Stoepsporten (judo)
- Zelfverdediging

Overige bewegvormen

- Fitness
- Handboogschieten
- Kegelen
- Handbiken
- Tandemfietsen
- Paardrijden
- Kanoën
- Roeien
- Zeilen
- Zwemmen

Anders, namelijk:

24. Wat zijn de redenen dat dit (nog) niet gebeurt? (maximaal drie antwoorden)

Er is onvoldoende personeel voor
Er is onvoldoende geld voor
Er is onvoldoende materiaal voor
Er is onvoldoende expertise voor binnen de school
Het vervoer van de leerlingen is een probleem
De school heeft er geen behoefte aan
De leerlingen hebben er geen behoefte aan
Er is onvoldoende aanbod aan activiteiten in de omgeving
Er is onvoldoende informatie beschikbaar over het aanbod aan activiteiten in de omgeving
Anders, namelijk:

25. **Kunt u aangeven welke aspecten van sport u het meest belangrijk vindt? (maximaal drie antwoorden)**
Lichaamsbeweging
Gezondheid
Contact met anderen
Leren samenwerken/ samenspelen
Energie/ agressie kwijtraken
Leren omgaan met de beperking (acceptatie)
Plezier
Anders, namelijk:
26. **Werkt uw school op sportgebied samen met (een) andere organisatie(s)?**
Ja
Nee
27. **Met wat voor soort organisatie(s) werkt uw school samen op het gebied van bewegen en sporten? (meerdere antwoorden mogelijk)**
Gemeente (afdeling Sport & Recreatie)
Provincie (provinciale sportraad)
GG(G)D
NebasNsg
Reguliere sportvereniging(en)
Vereniging(en) voor aangepast sporten
Sportbond(en)
Gehandicaptenorganisatie(s)
Revalidatiecentrum
Sociaal Pedagogische Dienst
Andere school/ scholen
Anders, namelijk:
28. **Op welk gebied wordt samengewerkt? (meerdere antwoorden mogelijk)**
Accommodatie
Subsidieaanvraag
Subsidieverlening Materiaal
Kennis en/ of ervaring
Personeel
Vervoer
Anders, namelijk:
29. **NebasNsg wil dat jongeren met een beperking volop kansen krijgen om kennis te maken met, en op basis van eigen keuze en mogelijkheden deel te nemen aan, sport en bewegen, waar mogelijk in geïntegreerd verband in de eigen woon- en leefsituatie. Met het project "School en Sport Speciaal" worden scholen, gemeenten en sportverenigingen aangezet tot de ontwikkeling van een sport- en beweegaanbod op school en in de vrije tijd. NebasNsg treedt hierbij op als initiator, regisseur, ondersteuner, adviseur en kwaliteitsbewaker.**
Hoe staat u er tegenover om vanuit de drielink gemeente, sportvereniging en school, betrokken te worden bij het opstarten van een "School en Sport Speciaal" project?
Positief
Negatief
Geen mening
30. **Heeft u nog opmerkingen?**

Wij willen u hartelijk danken voor het invullen van de enquête.
U wordt via de e-mail op de hoogte gesteld van de resultaten van het onderzoek.

B Schriftelijke enquête onder leerlingen uit het
speciaal onderwijs

VRAGENLIJST
**Sporten en Bewegen
in het Speciaal
Basisonderwijs**

© TNO Kwaliteit van Leven 2005

Instructie

Bij de meeste vragen staan meerdere antwoorden, waaruit u er één kunt kiezen. Kruist u dat antwoord aan dat het meest op uw kind van toepassing is.

Een voorbeeld:

Hoe vaak speelt uw kind buiten?

Nooit Weinig Soms Vaak

Als uw kind vaak buiten speelt, dan kruist u het vakje 'vaak' aan. Als uw kind soms buiten speelt, dan kruist u het vakje onder 'soms' aan. Als u per ongeluk een verkeerd kruisje heeft gezet, kunt u in het goede vakje een nieuw kruisje zetten en er een cirkeltje om heen trekken.

Bij sommige vragen staat achter de antwoordkeuze een pijl met vervolgens een aanwijzing om door te gaan met een bepaald vraagnummer.

- Probeer steeds zo eerlijk mogelijk antwoord te geven. Er zijn geen foute antwoorden.
- Kies altijd één antwoord (tenzij anders aangegeven). Kruis bij twijfel nooit twee antwoorden aan, maar kies het meest toepasselijke antwoord.
- Het kan zijn dat sommige vragen gaan over activiteiten die voor uw kind niet uitvoerbaar zijn in verband met zijn/haar beperking(en). U kunt dan kiezen voor het antwoord: 'niet mogelijk door aard van de beperking'.

Eerst volgen enkele **algemene vragen**:

Vraag 1	Is uw kind een jongen of een meisje?	☐ jongen ☐ meisje
Vraag 2	Hoe oud is uw kind? jaar
Vraag 3	In welk land is uw kind geboren?	☐ Nederland ☐ Suriname ☐ Nederlandse Antillen ☐ Aruba ☐ Turkije ☐ Marokko ☐ ander land, namelijk.....

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Vraag 4	In welk land is de moeder van het kind geboren?	☐ Nederland ☐ Suriname ☐ Nederlandse Antillen ☐ Aruba ☐ Turkije ☐ Marokko ☐ ander land, namelijk _____ _____ _____
Vraag 5	In welk land is de vader van het kind geboren?	☐ Nederland ☐ Suriname ☐ Nederlandse Antillen ☐ Aruba ☐ Turkije ☐ Marokko ☐ ander land, namelijk _____ _____ _____
Vraag 6	Wat voor type onderwijs volgt uw kind? ☐ onderwijs voor blinde of slechtziende kinderen ☐ onderwijs voor dove of slechthorende kinderen ☐ onderwijs voor kinderen met (ernstige) spraak- of taalmoelijkheden ☐ onderwijs voor (zeer) moeilijk lerende kinderen ☐ onderwijs voor langdurig zieke kinderen ☐ mytyschool ☐ tytyschool ☐ anders, namelijk _____ _____ _____	

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Vraag 7	<p>Vanwege welke beperking(en) volgt uw kind speciaal onderwijs? (meerdere antwoorden mogelijk)</p> <p>☐ doofheid of slechthorendheid ☐ blindheid of slechtziendheid ☐ spraak en/of taalmoelijkheden ☐ leerproblemen ☐ een verstandelijke beperking ☐ een chromosoomafwijking (bijv. syndroom van Down) ☐ autisme stoornis (bijv. PDD-NOS, stoornis van Asperger) ☐ een lichamelijke beperking ☐ een chronische aandoening ☐ anders, namelijk</p> <p>Toelichting:</p>
Vraag 8	<p>Gebruikt uw kind in het dagelijks leven een hulpmiddel?</p> <p>Denk hierbij aan: rolstoel, prothese, gehoorapparaat etc.</p> <p>☐ nee ☐ ja, namelijk</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Het volgende gedeelte gaat over **verschillende activiteiten** van uw kind.

Eerst krijgt u een aantal vragen over het **TV- en computergebruik** van uw kind:

Vraag 9	<p>Hoeveel dagen per week kijkt uw kind TV/Video/DVD?</p> <p>Denk hierbij aan de afgelopen week.</p>	<p>☐ niet mogelijk door aard van de beperking → ga door met vraag 11 ☐ nooit, minder dan 1 dag per week → ga door met vraag 11 ☐ 1 dag per week ☐ 2 dagen per week ☐ 3 dagen per week ☐ 4 dagen per week ☐ 5 dagen per week ☐ 6 dagen per week ☐ 7 dagen per week</p>
Vraag 10	<p>Hoe lang per dag kijkt uw kind TV/Video/DVD?</p> <p>Denk hierbij aan de afgelopen week.</p>	<p>☐ korter dan een half uur per dag ☐ een half uur tot 1 uur per dag ☐ 1 tot 2 uur per dag ☐ 2 tot 3 uur per dag ☐ meer dan 3 uur per dag</p>

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Vraag 11	Hoeveel dagen per week computert uw kind (ook spelletjes met spelcomputer, gameboy en dergelijke tellen mee)? <i>Denk hierbij aan de afgelopen week.</i>	☐ niet mogelijk door aard van de beperking → ga door met vraag 13 ☐ nooit, minder dan 1 dag per week → ga door met vraag 13 ☐ 1 dag per week ☐ 2 dagen per week ☐ 3 dagen per week ☐ 4 dagen per week ☐ 5 dagen per week ☐ 6 dagen per week ☐ 7 dagen per week
Vraag 12	Hoe lang per dag is uw kind aan het computeren? <i>Denk hierbij aan de afgelopen week.</i>	☐ korter dan een half uur per dag ☐ een half uur tot 1 uur per dag ☐ 1 tot 2 uur per dag ☐ 2 tot 3 uur per dag ☐ meer dan 3 uur per dag

De volgende vragen gaan over school:

Vraag 13	Hoeveel dagen per week gaat uw kind lopend of zelf fietsend naar school? <i>Denk hierbij aan de afgelopen week.</i>	☐ niet mogelijk door aard van de beperking → ga door met vraag 15 ☐ nooit, minder dan 1 dag per week → ga door met vraag 15 ☐ 1 dag per week ☐ 2 dagen per week ☐ 3 dagen per week ☐ 4 dagen per week ☐ 5 dagen per week
Vraag 14	Hoe lang is uw kind lopend of fietsend per dag onderweg van huis naar school en van school naar huis? <i>Tel de minuten bij elkaar op van één dag → ochtend en middag.</i>	☐ minder dan 10 minuten per dag ☐ 10 tot 20 minuten per dag ☐ 20 tot 30 minuten per dag ☐ 30 minuten tot 1 uur ☐ langer dan 1 uur per dag → ga door met vraag 16
Vraag 15	Op welke manier gaat uw kind dan naar school?	☐ achter op de fiets ☐ met de auto ☐ met de taxi ☐ met het openbaar vervoer ☐ anders, namelijk.....

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Vraag 16	Hoeveel keer per week heeft uw kind sport op school zoals schoolgym, schoolzwemmen etc.?	☐ niet mogelijk door aard van de beperking → ga door met vraag 18 ☐ nooit, minder dan 1 keer per week → ga door met vraag 18 ☐ 1 keer per week ☐ 2 keer per week ☐ 3 keer per week ☐ 4 keer per week ☐ 5 keer per week of vaker
Vraag 17	Wanneer uw kind op school sport, wat doet uw kind dan het liefst?	☐ voetbal ☐ zwemmen ☐ basketbal ☐ hockey ☐ volleybal ☐ honkbal/softbal/slagbal ☐ turnen ☐ stoeispelen (judo) ☐ anders, namelijk

De volgende vragen gaan over **buiten spelen**:

Vraag 18	Hoeveel dagen per week speelt uw kind buiten? <i>Denk hierbij aan de afgelopen week. Bijv. fietsen, skaten, speeltuin</i>	☐ niet mogelijk door aard van de beperking → ga door met vraag 21 ☐ nooit, minder dan 1 keer per week → ga door met vraag 21 ☐ 1 dag per week ☐ 2 dagen per week ☐ 3 dagen per week ☐ 4 dagen per week ☐ 5 dagen per week ☐ 6 dagen per week ☐ 7 dagen per week
Vraag 19	Hoe lang per dag speelt uw kind dan buiten? <i>Denk hierbij aan de afgelopen week.</i>	☐ korter dan een half uur per dag ☐ een half uur tot 1 uur per dag ☐ 1 tot 2 uur per dag ☐ 2 tot 3 uur per dag ☐ meer dan 3 uur per dag

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Vraag 20	Als uw kind buiten speelt, wat doet uw kind dan het liefst?	☐ voetballen ☐ fietsen ☐ rennen ☐ spelen in de speeltuin ☐ scoelieren/ skaten ☐ anders, namelijk.....
----------	--	---

Vraag 21	Gaat uw kind naar een fysiotherapeut?	☐ ja ☐ nee → ga door met vraag 24
Vraag 22	Hoeveel keer per week gaat uw kind naar de fysiotherapeut? Denk hierbij aan de afgelopen week.	☐ 1 keer per week ☐ 2 keer per week ☐ 3 keer per week ☐ 4 keer per week ☐ 5 keer per week ☐ 6 keer per week ☐ 7 keer per week
Vraag 23	Hoe lang per keer oefent uw kind meestal bij de fysiotherapeut? Denk hierbij aan de afgelopen week.	☐ korter dan een half uur per keer ☐ een half uur tot 1 uur per keer ☐ 1 tot 2 uur per keer ☐ 2 tot 3 uur per keer ☐ meer dan 3 uur per keer

Wageningen
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Let op: vraag 23 t/m 36 hoeven alléén ingevuld te worden wanneer het kind wel aan een of meerdere sport(en) doet.

De volgende vragen gaan over sporten bij een vereniging:

Vraag 23	<p>Is uw kind lid van een (of meerdere) reguliere sportvereniging(en)?</p> <p>Onder een reguliere sportvereniging wordt verstaan: een sportvereniging die niet speciaal gericht is op mensen met een beperking.</p> <p>☐ ja ☐ ja, deze vereniging heeft wel een speciale groep voor kinderen met beperking ☐ nee → ga door met vraag 25</p>	
Vraag 24	<p>Welke sport(en) doet uw kind bij deze reguliere sportvereniging(en)?</p>	<p>☐ voetbal ☐ zwemmen ☐ tennis ☐ hockey ☐ judo ☐ paardrijden ☐ turnen ☐ dansen ☐ anders, namelijk _____ _____ _____ _____</p>
Vraag 25	<p>Is uw kind lid van een (of meerdere) sportvereniging(en) speciaal voor mensen met een beperking?</p>	<p>☐ ja ☐ nee → ga door met vraag 27</p>
Vraag 26	<p>Welke sport(en) doet uw kind bij deze speciale sportvereniging(en) voor mensen met een beperking?</p>	<p>☐ voetbal ☐ zwemmen ☐ tennis ☐ hockey ☐ judo ☐ paardrijden ☐ turnen ☐ dansen ☐ anders, namelijk _____ _____ _____ _____</p>

Wagenijs
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Vraag 27	Hoeveel keer per week doet uw kind aan sport bij een reguliere of speciale sportvereniging (buiten school)? Denk hierbij aan de afgelopen week.	☐ minder dan 1 keer per week → ga door met vraag 29 ☐ 1 keer per week ☐ 2 keer per week ☐ 3 keer per week ☐ 4 keer per week ☐ 5 keer per week ☐ 6 keer per week ☐ 7 keer per week
Vraag 28	Hoe lang per keer sport uw kind bij een reguliere of speciale sportvereniging(en)? Denk hierbij aan de afgelopen week.	☐ korter dan een half uur per keer ☐ een half uur tot 1 uur per keer ☐ 1 tot 2 uur per keer ☐ 2 tot 3 uur per keer ☐ meer dan 3 uur per keer

De volgende vragen gaan over **ongeorganiseerd sporten**. Onder ongeorganiseerd sporten verstaan we het sporten buiten school en buiten een vereniging.

Vraag 29	Doet uw kind ongeorganiseerd aan een of meerdere sport(en)? (buiten school of een vereniging) Denk hierbij aan de afgelopen week. Bijv. paardrijden, fitness	☐ ja ☐ nee → ga door met vraag 33
Vraag 30	Welke sport(en) doet uw kind ongeorganiseerd?	☐ fitness ☐ zwemmen ☐ paardrijden ☐ tennis ☐ judo ☐ anders, namelijk.....
Vraag 31	Hoeveel keer per week doet uw kind ongeorganiseerd aan sport? Denk hierbij aan de afgelopen week.	☐ minder dan 1 keer per week ☐ 1 keer per week ☐ 2 keer per week ☐ 3 keer per week ☐ 4 keer per week ☐ 5 keer per week ☐ 6 keer per week ☐ 7 keer per week

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

--	--	--

Vraag 32	Hoe lang per keer sport uw kind ongeorganiseerd? <i>Denk hierbij aan de afgelopen week.</i>	☐ korter dan een half uur per keer ☐ een half uur tot 1 uur per keer ☐ 1 tot 2 uur per keer ☐ 2 tot 3 uur per keer ☐ meer dan 3 uur per keer
----------	---	---

De volgende vragen gaan over **hoe vaak** uw kind wil sporten.

Vraag 33	Hoe vaak zou uw kind willen sporten?	☐ helemaal niet → ga verder met vraag 35 ☐ minder vaak dan nu → ga verder met vraag 35 ☐ even vaak als nu → ga verder met vraag 35 ☐ vaker dan nu, namelijk _____ keer per week
Vraag 34	Wat is de reden dat uw kind niet vaker sport? (meerdere antwoorden mogelijk) ☐ niet mogelijk door aard van de beperking ☐ vaker sporten is te duur ☐ te weinig mogelijkheden voor (aangepast) sporten in de omgeving ☐ gebrek aan deskundige begeleiding ☐ accommodatie is niet toegankelijk ☐ geen informatie over waar mijn kind kan sporten ☐ er is geen tijd voor ☐ vervoer is te duur ☐ vervoer kost te veel tijd ☐ anders, namelijk _____ _____ _____ _____	

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

De volgende vragen gaan over **problemen** die uw kind mogelijk ondervindt **tijdens het sporten en bewegen**:

Vraag 35	Heeft uw kind problemen tijdens het sporten en/ of bewegen?	☐ ja ☐ nee → ga door met vraag 37
Vraag 36	<p>Wat voor problemen heeft uw kind tijdens het sporten en/ of bewegen? (meerdere antwoorden mogelijk)</p> <p>☐ pijn</p> <p>☐ snel vermoeid</p> <p>☐ sportmaterialen zijn niet geschikt</p> <p>☐ geen deskundige begeleiding</p> <p>☐ accommodatie is niet aangepast</p> <p>☐ accommodatie is moeilijk bereikbaar met openbaar vervoer/ taxi/ eigen vervoer</p> <p>☐ vervoer is te duur</p> <p>☐ vervoer kost te veel tijd</p> <p>☐ sportgenootjes hebben vooroordelen</p> <p>☐ begeleiding heeft vooroordelen</p> <p>☐ mijn kind heeft communicatieproblemen</p> <p>☐ sport(en) is/ zijn duur</p> <p>☐ sport(en) is/ zijn te prestatiegericht</p> <p>☐ kan niet sporten met leeftijdgenootjes</p> <p>☐ mijn kind heeft geen plezier in het sporten en/ of bewegen</p> <p>☐ anders, namelijk</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

De volgende vragen gaan over sporten die uw kind misschien in de toekomst zou willen doen:

Vraag 37	Zou uw kind in de toekomst (nog) een (andere) sport willen doen?	☐ ja ☐ nee → ga door met vraag 40																																																															
Vraag 38	<p>Voor welke van de volgende sporten heeft uw kind belangstelling? (meerdere antwoorden mogelijk)</p> <p>→ De sporten met een * zijn speciaal gericht zijn op mensen met een beperking en worden in het kort uitgelegd op het bijvoegde informatieblad.</p> <table border="0"> <tr> <td>☐ aerobics/ steps</td> <td>☐ kano</td> <td>☐ waterbasketbal *</td> </tr> <tr> <td>☐ atletiek</td> <td>☐ karting</td> <td>☐ rolstoelrugby *</td> </tr> <tr> <td>☐ (rolstoel)badminton</td> <td>☐ klimsport</td> <td>☐ wheelen *</td> </tr> <tr> <td>☐ (rolstoel)basketbal</td> <td>☐ koersbal</td> <td>☐ wielrennen/ mountainbiken</td> </tr> <tr> <td>☐ boccia *</td> <td>☐ (rolstoel)korfbal</td> <td>☐ zaalvoetbal</td> </tr> <tr> <td>☐ bowling</td> <td>☐ paardrijden</td> <td>☐ zwemmen</td> </tr> <tr> <td>☐ dammen</td> <td>☐ roeien</td> <td></td> </tr> <tr> <td>☐ (rolstoel)dansen</td> <td>☐ schaatzen</td> <td></td> </tr> <tr> <td>☐ darts</td> <td>☐ schaken</td> <td>☐ andere sport(en), namelijk</td> </tr> <tr> <td>☐ fitness → conditie</td> <td>☐ (rolstoel)schermen</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ fitness → kracht</td> <td>☐ showdown *</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ goalbal *</td> <td>☐ skeeleren/ skaten</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ gymnastiek/ turnen</td> <td>☐ sportsturf *</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ handbal</td> <td>☐ squash</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ handbiken *</td> <td>☐ tafeltennis</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ handboogsport</td> <td>☐ (rolstoel)tennis</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ hardlopen</td> <td>☐ vecht-/ verdedigingsport</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ (rolstoel)hockey</td> <td>☐ veldvoetbal</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ honkbal/ softbal</td> <td>☐ (zit)volleybal</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ jeu de boules</td> <td>☐ wandelen</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>☐ judo</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>		☐ aerobics/ steps	☐ kano	☐ waterbasketbal *	☐ atletiek	☐ karting	☐ rolstoelrugby *	☐ (rolstoel)badminton	☐ klimsport	☐ wheelen *	☐ (rolstoel)basketbal	☐ koersbal	☐ wielrennen/ mountainbiken	☐ boccia *	☐ (rolstoel)korfbal	☐ zaalvoetbal	☐ bowling	☐ paardrijden	☐ zwemmen	☐ dammen	☐ roeien		☐ (rolstoel)dansen	☐ schaatzen		☐ darts	☐ schaken	☐ andere sport(en), namelijk	☐ fitness → conditie	☐ (rolstoel)schermen	☐ fitness → kracht	☐ showdown *	☐ goalbal *	☐ skeeleren/ skaten	☐ gymnastiek/ turnen	☐ sportsturf *	☐ handbal	☐ squash	☐ handbiken *	☐ tafeltennis	☐ handboogsport	☐ (rolstoel)tennis	☐ hardlopen	☐ vecht-/ verdedigingsport	☐ (rolstoel)hockey	☐ veldvoetbal	☐ honkbal/ softbal	☐ (zit)volleybal	☐ jeu de boules	☐ wandelen	☐ judo		
☐ aerobics/ steps	☐ kano	☐ waterbasketbal *																																																															
☐ atletiek	☐ karting	☐ rolstoelrugby *																																																															
☐ (rolstoel)badminton	☐ klimsport	☐ wheelen *																																																															
☐ (rolstoel)basketbal	☐ koersbal	☐ wielrennen/ mountainbiken																																																															
☐ boccia *	☐ (rolstoel)korfbal	☐ zaalvoetbal																																																															
☐ bowling	☐ paardrijden	☐ zwemmen																																																															
☐ dammen	☐ roeien																																																																
☐ (rolstoel)dansen	☐ schaatzen																																																																
☐ darts	☐ schaken	☐ andere sport(en), namelijk																																																															
☐ fitness → conditie	☐ (rolstoel)schermen																																																															
☐ fitness → kracht	☐ showdown *																																																															
☐ goalbal *	☐ skeeleren/ skaten																																																															
☐ gymnastiek/ turnen	☐ sportsturf *																																																															
☐ handbal	☐ squash																																																															
☐ handbiken *	☐ tafeltennis																																																															
☐ handboogsport	☐ (rolstoel)tennis																																																															
☐ hardlopen	☐ vecht-/ verdedigingsport																																																															
☐ (rolstoel)hockey	☐ veldvoetbal																																																															
☐ honkbal/ softbal	☐ (zit)volleybal																																																															
☐ jeu de boules	☐ wandelen																																																															
☐ judo																																																																	
Vraag 39	<p>In welk verband zou uw kind deze sport(en) willen doen?</p> <p>☐ binnen een speciale (sport)vereniging voor mensen met een beperking</p> <p>☐ binnen een reguliere sportvereniging, met een groep speciaal voor kinderen met een beperking</p> <p>☐ binnen een reguliere sportvereniging, samen met kinderen zonder beperking</p> <p>☐ ongeorganiseerd in een sportaccommodatie</p> <p>☐ ongeorganiseerd op eigen gelegenheid</p> <p>☐ anders, namelijk.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>																																																																

Wagenijs
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

De volgende vragen gaan over **mogelijkheden om te sporten en bewegen** in de omgeving van uw kind en de **veiligheid** hiervan.

Vraag 40	Vindt u dat er in de nabije omgeving voldoende keuze is in sportverenigingen voor uw kind?	☐ ja → ga door met vraag 42 ☐ weet ik niet/ geen mening → ga door met vraag 42 ☐ nee
Vraag 41	Wat mist u in de keuze aan sportverenigingen in de nabije omgeving? ☐ een speciale sportvereniging voor mensen met een beperking ☐ een reguliere sportvereniging met een speciale groep voor kinderen met een beperking ☐ een reguliere sportvereniging, waar mijn kind mee kan doen met kinderen zonder beperking ☐ iets anders, namelijk.....	
Vraag 42	Vindt u dat er in de nabije omgeving voldoende keuze is in sportaccommodaties voor uw kind? <i>Denk hierbij aan: zwembad, fitnesscentrum, sporthal, manege etc.</i>	☐ ja → ga door met vraag 44 ☐ weet ik niet/ geen mening → ga door met vraag 44 ☐ nee
Vraag 43	Wat mist u in de keuze aan sportaccommodaties in de nabije omgeving?	☐ fitnesscentrum ☐ zwembad ☐ manege ☐ tennisbaan ☐ ijsbaan ☐ anders, namelijk.....

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

<p>Vraag 44</p>	<p>Vindt u dat er in de nabije omgeving voldoende mogelijkheden zijn voor uw kind om te bewegen?</p> <p><i>Denk hierbij aan: speelfermissen, trapveldjes etc.</i></p>	<p>☐ ja → ga door met vraag 46 ☐ weet ik niet/ geen mening → ga door met vraag 46 ☐ nee</p>
<p>Vraag 45</p>	<p>Wat mist u in de mogelijkheden voor uw kind om te bewegen in de nabije omgeving?</p>	<p>☐ grasveld ☐ basketbalveld ☐ skatebaan ☐ speeltuin(tje) ☐ speelplein ☐ anders, namelijk _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>Vraag 46</p>	<p>Kan uw kind in de nabije omgeving veilig bewegen?</p> <p><i>Denk hierbij aan: speelfermissen, wegen/ fietspaden etc.</i></p>	<p>☐ ja → ga door met vraag 48 ☐ weet ik niet/ geen mening → ga door met vraag 48 ☐ nee</p>
<p>Vraag 47</p>	<p>Wat is de reden dat uw kind niet veilig kan bewegen in de nabije omgeving?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Het volgende gedeelte gaat over de houding van uw kind ten opzichte van sporten en bewegen.

Vraag 48		Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre u het daar mee eens bent.				
		Hetenaal nee eens	En beetje mee eens	Neutraal	En beetje mee eens	Hetenaal mee eens
a.	Mijn kind vindt het prettig om te bewegen en/ of sporten	☐	☐	☐	☐	☐
b.	Mijn kind vindt het belangrijk om iets aan sport te doen	☐	☐	☐	☐	☐
c.	Mijn kind vindt het leuk om samen met andere kinderen te bewegen en/ of sporten	☐	☐	☐	☐	☐

De volgende vragen gaan over de houding en het gedrag van personen uit de directe omgeving van uw kind ten opzichte van sporten en/ of bewegen:

Vraag 49	Doet u en/ of uw partner regelmatig iets aan sport?	☐ ja ☐ nee
Vraag 50	Vindt u en/ of uw partner dat uw/ jullie kind iets aan sport moet doen?	☐ ja ☐ nee ☐ dat maakt mij/ ons niets uit
Vraag 51	Hoeveel belang hecht uw kind aan uw/jullie mening over sporten?	☐ heel weinig ☐ vrij weinig ☐ niet veel, niet weinig ☐ vrij veel ☐ heel veel
Vraag 52	Hoeveel steun ontvangt uw kind van u en/of uw partner om te sporten?	☐ heel weinig steun ☐ vrij weinig steun ☐ niet veel, maar ook niet weinig steun ☐ vrij veel steun ☐ heel veel steun

Wagenijs
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Vraag 53	Doen de broer(s) en/ of zus(sen) van uw kind regelmatig iets aan sport?	☐ niet van toepassing → ga door met vraag 57 ☐ ja ☐ nee
Vraag 54	Vinden de broer(s) en/ of zus(sen) dat uw kind iets aan sport moet doen?	☐ ja ☐ nee ☐ dat maakt hem/ haar/ hun niets uit
Vraag 55	Hoeveel belang hecht uw kind aan hun mening over sporten?	☐ heel weinig ☐ vrij weinig ☐ niet veel, niet weinig ☐ vrij veel ☐ heel veel
Vraag 56	Hoeveel steun ontvangt uw kind van zijn/haar broer(s) en/of zus(sen) om te sporten?	☐ heel weinig steun ☐ vrij weinig steun ☐ niet veel, maar ook niet weinig steun ☐ vrij veel steun ☐ heel veel steun

Vraag 57	Doen de meeste vriendjes en/ of vriendinnetjes van uw kind regelmatig iets aan sport?	☐ ja ☐ nee ☐ dat weet ik niet
Vraag 58	Vinden de meeste vriendjes en/ of vriendinnetjes dat uw kind iets aan sport moet doen?	☐ ja ☐ nee ☐ dat maakt hun niets uit ☐ dat weet ik niet
Vraag 59	Hoeveel belang hecht uw kind aan hun mening over sporten?	☐ heel weinig ☐ vrij weinig ☐ niet veel, niet weinig ☐ vrij veel ☐ heel veel
Vraag 60	Hoeveel steun ontvangt uw kind van zijn/haar vriendjes en/ of vriendinnetjes om te sporten?	☐ heel weinig steun ☐ vrij weinig steun ☐ niet veel, maar ook niet weinig steun ☐ vrij veel steun ☐ heel veel steun

Vragenlijst
Sporten en Bewegen in het Speciaal Basisonderwijs

Hiermee zijn we aan het eind gekomen van deze vragenlijst.

We willen u hartelijk danken voor het invullen van de vragenlijst. U kunt de vragenlijst in de antwoordervelop (zonder postzegel) terugsturen naar TNO. Uw antwoorden zullen strikt anoniem worden verwerkt en gerapporteerd.

Mocht u nog opmerkingen of aanvullingen hebben, dan kunt u die hieronder opschrijven.

Speciale Sporten

- **Boccia**

Deze Paralympische sport heeft nog het meeste weg van jeu de boules. Per team wordt met zes zachte gekleurde ballen naar de witte bal gespeeld. Er zijn altijd twee teams van één, twee of drie personen en een wedstrijd bestaat uit vier of zes ronden. Spelers met onvoldoende gooi-kracht kunnen gebruik maken van een goot als hulpmiddel.

- **Goalball**

Goalball is een zaalsport waarbij gebruik gemaakt wordt van een bal met een belletje binnenin. Het wordt gespeeld door twee teams van drie personen die door middel van het rollen van de rinkelbal het doel van de tegenstander proberen te bereiken. Goalball wordt gespeeld door mensen die blind of slechtziend zijn. Ook personen die wel zien kunnen deze sport beoefenen want iedere speler draagt een afgeplakte skibril.

- **Handbiken**

De handbike bestaat in twee vormen: als aankoppelfiets voor de rolstoel of als driewieler. Mensen, die niet kunnen fietsen vanwege een lichamelijke beperking, kunnen in de handbike een vergelijkbare snelheid halen als fietsers. Daarnaast worden er veel wedstrijden georganiseerd in deze nieuwe tak van sport.

- **Rolstoel rugby**

Rolstoel rugby is dé teamsport voor mensen met een lichamelijke beperking aan benen én armen. Het is een combinatie van rolstoelbasketbal, ijshockey en 'American Football' en wordt gespeeld op een basketbalveld met een volleybal. Twee teams van elk vier spelers proberen te scoren door de bal over de doellijn van de tegenstander te rijden. De rolstoelen mogen met elkaar in contact komen. Tijdens wedstrijden gaat het er vaak hard aan toe, wat vraagt om verstevigde rolstoelen. Lichamelijk contact is echter niet toegestaan.

- **Showdown**

Showdown is ontwikkeld voor mensen die blind of slechtziend zijn, maar ook anderen kunnen meespelen, want iedere speler draagt een afgeplakte skibril. Showdown wordt gespeeld door twee spelers op een tafeltennistafel met opstaande rand en aan de korte zijde een doel. De rinkelbal wordt met een bat rollend over de tafel, naar het doel van de tegenstander gespeeld om te scoren. De tegenstander verdedigt zijn doel op het gehoor en speelt de bal terug.

- ***Sportinstuif***

Tijdens een sportinstuif kunnen meerdere sport- en spelactiviteiten worden gedaan die aansluiten bij de mogelijkheden van de deelnemers met allerlei beperkingen. Bovendien is het een ontmoetingsplaats. Zonder enige verplichting kan de instuif worden bezocht en kan worden deelgenomen. Het centrale motto is 'alles mag, niets moet'.

- ***Waterbasketbal***

Waterbasketbal is een combinatie tussen waterpolo en basketbal en kent eigen spelregels. Het doel van het spel is de bal in de drijvende basket van de tegenstander te werpen en het eigen doel te verdedigen. Iedereen met een lichamelijke beperking die kan zwemmen, kan deelnemen aan deze sport. De teams zijn gemengd in beperking, leeftijd en geslacht.

- ***Wheelen***

De sport is wereldwijd uitgegroeid tot een atletiekvorm voor atleten met een lichamelijke beperking. Voor de atleet die op grond van zijn beperking gebruik moet maken van een rolstoel, is wheelen wat voor een ander hardlopen is. Alleen ligt de snelheid van een wheeler hoger dan die van de hardloper.

Bron: www.nebasng.nl

Voldoende lichamelijke activiteit tijdens de jeugd heeft vele positieve korte en lange termijn effecten op het lichamelijk, psychisch en sociaal welzijn. Voor jeugdigen met een beperking is lichamelijke activiteit echter niet zo vanzelfsprekend als voor hun leeftijdsgenootjes zonder beperking.

NebasNsg wil deze situatie verbeteren en jeugdigen met een beperking de mogelijkheid bieden deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten op school en in de vrije tijd. TNO Kwaliteit van Leven is door NebasNsg gevraagd dit initiatief te ondersteunen met onderzoek.

In dit rapport wordt antwoord gegeven op vragen als: hoe ziet het huidige sport- en beweegaanbod in het speciaal onderwijs er uit? Hoe lichamelijk actief zijn leerlingen uit het speciaal onderwijs? Waar liggen kansen en welke mogelijkheden kunnen worden aangegrepen?

